

KOULUNA KOKO KAUPUNKI

OPAS AIKUISTEN MAAHANMUUTTAJIEN PERUSOPETUKSEN TOTEUTTAMISEEN

Tiina Valkendorff & Päivi Ruutiainen (toim.)

**KOULUNA KOKO KAUPUNKI.
Opas aikuisten maahanmuuttajien perusopetuksen toteuttamiseen.
Tiina Valkendorff & Päivi Ruutiainen (toim.) 2019.**

ISBN 978-952-456-354-3 (painettu)
ISSN 2343-0664 (painettu)

ISSN 2343-0672 (verkkojulkaisu)

Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja, 93.

Taitto ja kuvankäsittely: Kimmo Heikkilä, ihmekammari.fi
Kannen kuvat: Porukalla pääosaan, kuva-arkisto. Vectorstock.

**HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU**

RYHMÄTEATTERI

**Vipuvoimaa
EU:lta
2014-2020**

SISÄLLYS

• Alkusanat	5
-------------------	---

OSA I

• Johdanto	9
• Porukalla pääosaan -hankkeen toteuttajat	12
• Porukalla pääosaan -hanke aikuisten perusopetusta kehittämässä	14
• Aikuisten perusopetussuunnitelma hankkeen toimintaa kehystämässä	17

OSA II

• Luistelua lumipyryssä, taidetta ja kokkausta – Helsingin haltuunottoa	24
• Kotoutuminen yhteiskuntaan. Poimintoja opetussuunnitelmasta ja kuvauksia käytännöistä	30
• Biologiaa ja suomen kieltä seikkailukasvatuksen keinoin	40
• Taidekasvatus	48
• Taide- ja kulttuuripassi	54
• Taideprojektit ja niiden opinnollistaminen	57
• Suomen kielen näytöt	60
• Neljä toisin tehtyä suomen kurssia	63

OSA III

• Yhteenveto: miksi koko kaupunki oppimisympäristönä?	70
• Monialainen ja moniammatillinen työ osana hankkeen toimintaa	80
• Kouluna koko kaupunki - mitä tulee huomioida	82
• Hyviä kokemuksia koko kaupungista oppimisympäristönä	86
• Miten toiminta muuttuu perusopetuksesi?	88

ALKUSANAT

KATRI HYRSKY
virka-apulaisrehtori
Helsingin aikuislukio

Porukalla pääosaan -hanke käynnistyi otolliseen aikaan. Helsingin kouluissa perinteistä toimintakulttuuria haastettiin ketterillä ja innovatiivisilla koulukokeiluilla, semi-naareissa rehtoreita valmennettiin muutosjohtamiseen ja koulusta puhuttiin metaforilla tiimiakatemia, yritys, työpaja. Perinteisen koulun tilalle kaivattiin koulutonta koulua, jossa oppiminen liittyisi enemmän toimintaan ja kyvykkyyksien kehittämiseen nopeasti muuttuvassa maailmassa. Opetustoimen johtajaa myöten kouluihin vaadittiin vallankumousta. Tätä taustaa vasten voikin sanoa, että me oppilaitoksessa olimme totisesti intoa täynnä hankkeen alkaessa, valmiina ylittämään kaikki raja-aidat.

Hankkeeseen mukaan otetut nuoret saivat siis koulupaikan koulusta, joka ei enää halunnut olla perinteinen koulu. Varsinkin hankkeen alkuhuuman aikana koulupäivään ei kuulunut luokkaa, pulpettia, oppituntia, oppikirjaa tai edes opettajaa, vaan koulua käytiin nuorisotalolla, kulttuuritapahtumissa, Ryhmäteatterin ja Kiasman lavalla. Koulupäiviä vietettiin ilman opettajaa, Porukalla pääosaan -hanketiimin ja yhteisöpedagogi- ja kulttuurituotannon opiskelijoiden ohjauksessa. Tämän toiminnan seurauksena nuorten yhteisöllisyyden tunne vahvistui sekä luottamus omiin kykyihin alkoi kasvaa: minä pystyn tähän, minä olen arvokas ja me yhdessä teemme tämän.

Hankkeen mahdollistama uudella tavalla tekevä koulu näytti ensi alkuun tarjoavan rajattomia mahdollisuuksia kokeilla kaikenlaista uutta ja kivaa. Laaja-alaisen osaamisen lisäksi oli kuitenkin myös erittäin tärkeää rakentaa ja vahvistaa opiskelijoiden tietopohjaa. Monella nuorella ei ollut juurikaan aikaisempia koulukokemuksia ja siksi tässä kohtaa pulpetissa istuminen tuntui taas hyvältä ja turvalliselta vaihtoehdolta. Hankkeen viimeisenä keväänä ennen päättöjuhliä olikin vuorossa armoton rutistus läksyjä, loppukokeita ja oppitunteja jopa aamusta iltaan asti.

Sanotaan, että et koskaan tiedä rajojasi ellet ylitä niitä. Hankkeen maahanmuuttajataustaiset nuoret ylittivät melkoisen raja-aidan jo Suomeen saapuessaan. Meidän koulutakaan ei tullut heille sellaista turvapaikkaa kuin he ehkä ensi alkuun olivat toivoneet. Hanke vei nuoria kaupungille, uusiin oppimisympäristöihin ja pois päin koulun karsinoista. He oppivat tuntemaan pääkaupungin mahdollisuuksia ja rohkaistuivat toimimaan osana yhteiskuntaa. Tutustuminen uuteen tuntemattomaan vahvistui nuorissa - ja myös meissä kouluna - luottamusta ja rohkeutta ottaa selvää kaikesta siitä potentiaalista mitä meissä on ja mitä meidän pitää vaalia ja tutkia jatkossakin.

OSA I

JOHDANTO

TIINA VALKENDORFF

Peruskoulua on kuluvalle vuosikymmenellä uudistettu näkyvästi. Uudet Opetushallituksen laatimat opetussuunnitelmien perusteet astuivat voimaan sekä oppivelvollisuuskäikäisten peruskoulussa että aikuisten perusopetuksessa. Eri kouluissa opetussuunnitelmat on viety eri tavoin käytäntöön, mutta joka tapauksessa uudistusten myötä on syntynyt muutoksia niin opetuksen toteutuksessa, sisällöissä kuin menetelmissä.

Tässä oppaassa tuodaan esille esimerkkejä ja kokemuksia uudella tavalla järjestetystä ja toteutetusta aikuisten maahanmuuttajien perusopetuksesta. Opas perustuu Euroopan sosiaalirahasto ESR:n rahoittaman Porukalla pääosaan -hankkeen toimintaan ja niistä saatuihin kokemuksiin. Porukalla pääosaan -hanke toimi ajalla 1.3.2017–30.11.2019, ja sen päätoteuttaja oli Humanistinen ammattikorkeakoulu ja osatoteuttajina Ryhmäteatteri ja Uuden tanssin keskus Zodiak. Perusopetuksen järjestäjänä oli hankkeen yhteistyökumppani Helsingin aikuislukio.

Hankkeen päätavoitteena oli kehittää aikuisten, eli oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetusta hyödyntäen siinä taidetta, kulttuuria ja nuorisotyön menetelmiä. Hankkeessa toteutettiin ja kokeiltiin vaihtoehtoisia tapoja järjestää ja tuottaa perusopetusta. Tavoitteena oli viedä opiskelu pois luokkahuoneesta, yhteiskuntaan ja luonnollisiin arki- ja työelämäympäristöihin. Hankkeessa haluttiin toteuttaa perusopetuksen sisältöjä ja saavuttaa opetussuunnitelman mukaisia tavoitteita hyödyntäen koko kaupunkia opiskeluympäristönä. Tämän myötä hankkeessa kehitettiin myös tapoja tunnistaa ja tunnustaa muualla hankittua osaamista osaksi formaalia koulutusta.

Opiskelu osana Porukalla pääosaan -hanketta poikkesi merkittävästi tavanomaisesta ja hankkeessa tehtiin rohkeitakin kokeiluja. Opiskelu suunniteltiin kuitenkin aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman ja muualla hankittua osaamista tarkasteltiin suhteessa aikuisten perusopetuksen sisältöihin ja tavoitteisiin. Opetussuunnitelman näkökulmasta aika tällaisten kokeilujen toteuttamiseen oli hedelmällinen: hankkeen käynnistyessä aikuisten perusopetussuunnitelma oli juuri uudistumassa. Opetushallitus hyväksyi uudet aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 12.6.2017, ja ne astuivat voimaan 1.1.2018. Uudistuneen aikuisten perusopetussuunnitelman tavoitteena oli huomioida paremmin yhteiskunnan muutos ja maahanmuuttajataustaiset opiskelijat. (Opetushallitus 2017; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014.)

Opetussuunnitelmia voi toteuttaa monilla tavoin. Porukalla pääosan -hankkeessa tavoitteena oli kehittää opetusta siten, että se tukee maahanmuuttajaopiskelijan kiinnittymistä yhteiskuntaan ja lisää jatkokoulutus- ja työelämävalmiuksia. Vaikka osa hankkeen kokeiluista olikin toteutettavissa vain hankkeen mukanaan tuomien resurssien avulla, oppaassa

esitellään myös tapoja toteuttaa projekteja pienimuotoisemmin. Opas sisältää ehdotuksia ja tehtäviä, jotka voivat olla toteutettavissa sellaisenaan tai soveltaen niitä toisenlaisiin toimintaympäristöihin. Hankkeen myötä on nähtävissä, mikä osa koulutuksesta sopii toteutettavaksi koulun ulkopuolella. Samalla tulee esille se, mihin tarvitaan luokkahuone-työskentelyä ja opettajajohtoisuutta.

Oppaassa on kolme osaa. Näistä ensimmäinen, osa I, on taustoittava. Siinä esitellään Porukalla pääosaan -hanke sekä hankkeen toteuttajat ja yhteistyökumppani Helsingin aikuislukio. Tässä osa-alueessa kuvataan myös aikuisten perusopetussuunnitelmaa erityisesti siltä osin, mikä on tämän hankkeen toteutuksen kannalta ollut keskeistä.

Osassa II esitellään case-esimerkkien avulla sitä, miten Porukalla pääosaan -hankkeessa toteutettiin aikuisten perusopetukseen sisältyviä opintojaksoja ja tavoitteita. Case-esimerkeissä kuvataan erilaisia toimintamalleja ja käytännön esimerkkejä. Caseissa kuvataan myös, miten hankkeen erilaiset toimintamallit tukivat perusopetussuunnitelman laaja-alaisten tavoitteiden toteuttamista.

Osa III pitää sisällään yhteenvetoa hankkeessa toteutetuista kokeiluista, toimintamalleista ja caseista. Siinä tuodaan esille sekä havaittuja haasteita että myönteisiä kokemuksia. Kolmannessa osassa annetaan myös vinkkejä ja ohjeita opetuksen toteuttamiseen oppilaitosympäristön ulkopuolella.

Oppaasta voi saada neuvoja yksittäisten oppiaineiden tai esimerkiksi opetussuunnitelman laaja-alaisten tavoitteiden toteuttamiseen aikuisten perusopetuksessa. Kokonaisuutena opas tuo esille myös sen, miten aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman tavoitteita voi saavuttaa työskenneltäessä luokkahuoneen ulkopuolella. Lisäksi oppaassa kuvataan ja pohditaan sitä, miten muualla hankittua osaamista voi tunnistaa ja tunnustaa osaksi formaalia koulutusta.

Tämä opas on suunnattu erityisesti opetuksen kehittäjille, suunnittelijoille ja opettajille aikuisten perusopetuksessa. Oppaasta voi olla iloa ja hyötyä myös muille tahoille, jotka työskentelevät opiskelijoiden ohjauksen tai maahanmuuttajien parissa. Koska myös muilla koulujärjestelmän osa-alueilla on tehty viime vuosina uudistuksia ja kehittämistoimia, voi oppaasta saada vinkkejä oppivelvollisuusikäisten peruskouluun, valmistavaan koulutukseen, toisen asteen koulutukseen ja vapaaseen sivistystyöhönkin.

LÄHTEET

Opetushallitus 2017. Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2017. Määräykset ja ohjeet 2017:9a. Helsinki: Opetushallitus.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014. Aikuisten maahanmuuttajien perusopetus. Kehittämisehdotukset. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:23.

PORUKALLA PÄÄOSAAN -HANKKEEN TOTEUTTAJAT

PÄIVI RUUTIAINEN

Porukalla pääosaan -hankkeen päätoteuttajana oli Humanistinen ammattikorkeakoulu (Humak), joka on toiminut vuodesta 2000 alkaen. Humak on verkostomaisesti toimiva valtakunnallinen ammattikorkeakoulu. Oppilaitoksessa on tulkin, kulttuuri-tuotannon ja yhteisöpedagogin koulutusohjelmat ja näiden lisäksi koulutusta annetaan YAMK-tasolla kaikissa koulutusohjelmissä.

Humak on profiloitunut erityisesti kansalaisyhteiskunnan rakentamiseen. Humakilla on runsaasti monenlaista hanketoimintaa ympäri Suomen ja hankkeet liittyvät oppilaitoksessa annettavaan koulutukseen.

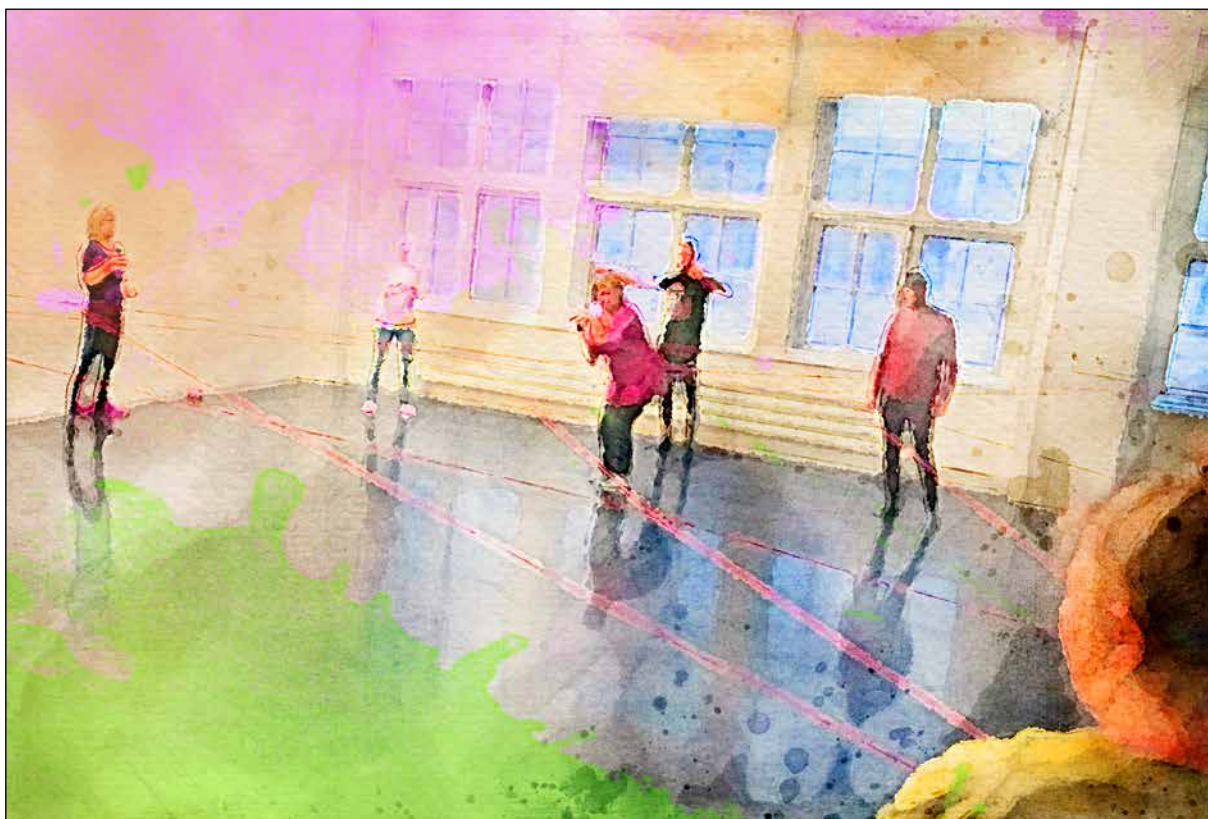
Porukalla pääosaan -hankkeessa oli mukana osatoteuttajina kaksi Helsingissä toimivaa taideorganisaatiota. Näistä ensimmäisenä lukuvuonna (2017–2018) mukana oli Ryhmäteatteri. Ryhmäteatterin toimintaan kuuluu nuorten teatteriryhmä, RyhmisNuoret, jonka kanssa taideprojekti tehtiin. Toisena taideorganisaationa hankkeessa oli mukana Uuden tanssin keskus Zodiak (2018–2019).

Ryhmäteatteri on helsinkiläinen vuonna 1967 perustettu Suomen ensimmäinen ryhmämuotoinen ammattiteatteri. Teatteri toimii syys- ja kevätkausin Kalliossa sijaitsevalla näyttämöllä ja kesäisin Suomenlinnassa. Teatterin ohjelmistossa painottuvat uudet kotimaiset kantaesitykset sekä dramatisoinnit. Teatterin perustamisen lähtökohdaksi on ollut ryhmäteatteriliike, teatteria tehdään demokraattisesti ryhmänä ja hierarkia on matalaa. Teatteri on nostanut ja nostaa esille yhteiskunnallisia aiheita tuotannoissaan. Ryhmäteatterin sisällä toimii RyhmisNuoret, joka on tuottaa vuosittain yhden esityksen. RyhmisNuorissa toimii vaihtelevasti kanta- ja uussuomalaisia nuoria, jotka ovat kiinnostuneet teatterin tekemisestä.

Zodiak Presents ry perustettiin vuonna 1986 ja vuonna 1997 sen toiminta-ajatusta laajennettiin, jolloin nimi muuttui Uuden tanssin keskus Zodiak ry:ksi. Toiminta muuttui tanssin aluekeskukseksi vuonna 2004. Zodiak parantaa toiminnallaan nykytanssin toimintaedellytyksiä, joten se tuottaa vuosittain useita tanssieistyksiä, tekee yleisötyötä ja järjestää tanssifestivaalia Sivuaskel. TALK-menetelmä on yksi osa Zodiakin yleisötyötä. Menetelmässä tanssin ja liikkeen avulla opitaan kieltä ja tätä on käytetty menetelmänä erilaisille ryhmille, niin maahanmuuttajille suomen kielen oppimiseen kuin suomalaisille vieraan kielen oppimiseen.

Helsingin aikuislukio on aikuisten peruskoulu- ja lukiokoulutusta järjestävä oppilaitos. Aikuisten perusopetusta annetaan tällä hetkellä kahdessa toimipisteessä. Aikuisten perusopetuksessa voi suorittaa alkuvaiheen ja päättövaiheen opinnot sekä myös opiskella yksittäisiä kursseja. Alkuvaiheessa voi suorittaa myös lukutaitovaiheen eli oppia lukemaan ja kirjoittamaan. Porukalla pääosaan-ryhmä suoritti opintonsa Itä-Helsingin toimipisteessä aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa.

PORUKALLA PÄÄOSAAN -HANKE AIKUISTEN PERUSOPETUSTA KEHITTÄMÄSSÄ

TIINA VALKENDORFF

Porukalla pääosaan -hankkeen tarkoituksena oli kehittää aikuisten maahanmuuttajien perusopetusta. Hankkeen tavoitteena oli luoda uudenlainen malli aikuisten perusopetukseen ja hyödyntää opiskelun tukena taidetta, kulttuuria ja nuorisotyötä.

Porukalla pääosaan -hankkeessa oli mukana yksi opiskelijaryhmä, joka suoritti peruskoulun päättövaiheen opinnot osana hankkeen toimintaa. Tässä pilottiryhmässä opiskeli hankkeen toiminta-aikana yhteensä 21 peruskoulun päättövaiheen opiskelijaa. Pilottiryhmä suoritti peruskoulun päättövaiheen opintoja Helsingin aikuislukiossa, joka oli hankkeen yhteistyökumppani. Päättövaiheen opinnot kestivät kaksi lukuvuotta. Näistä ensimmäinen oli 2017–2018 ja toinen 2018–2019.

Hankkeessa kehitetty malli aikuisten perusopetukseen on uudenlainen ajattelu- ja toimintatapa, jonka keskiössä ovat seuraavat osa-alueet:

- koko kaupunki oppimisympäristönä
- oppiminen eri menetelmiä hyödyntäen
- osaamisen hankkiminen monipuolisesti
- osaamisen tunnistaminen
- yhteiskuntaan integroituminen
- kahdenvälinen kotoutuminen
- työelämätaitojen kehittäminen
- jatko-opintovalmiuksen edistäminen
- opintojen tukeminen

Mihin tarvitaan uutta mallia?

Aikuisten perusopetuksen opiskelijoista valtaosa on maahanmuuttajia. Kun opetusta järjestetään perinteisesti luokkahuonekontekstissa, kontakteja Suomessa syntyneisiin ei oppilaitosympäristössä juuri synny. Opiskelijaryhmissä, joissa on vain maahanmuuttajaopiskelijoita, mahdollisuudet tutustua Suomeen, suomalaisiin ja suomen kieleen ovat puutteelliset. Maahanmuuttajaopiskelijat oppivat paljon myös koulun ulkopuolella. He hyötyvät monipuolisista toteutustavoista ja ympäristöön sekä yhteiskuntaan tutustumisesta.

Porukalla pääosaan -hanke ja “koko kaupunki oppimisympäristönä” -toimintamalli mahdollisti yhteiskuntaan tutustumisen. Hankkeessa koulua ei käyty vain koulussa, vaan siinä pyrittiin löytämään tapoja saavuttaa peruskoulun opetustavoitteita myös muualla. Taus-

talla oli ajatus, että työelämäyhteistyö ja jalkautuminen koulusta yhteiskuntaan tukevat maahanmuuttajien integroitumista yhteiskuntaan ja lisäävät valmiuksia jatko-opintoihin ja työelämään.

Hankkeessa aikuisten perusopetus yhdistettiin opiskelijoiden toimintaan taide- ja kulttuuriorganisaatioissa. Tämän lisäksi oppimisympäristöinä hyödynnettiin myös esimerkiksi nuorisotaloja ja opiskelua tuettiin nuorisotyön menetelmien avulla. Muita oppimisympäristöjä olivat esimerkiksi järjestöt, kirjastot, museot ja monet taide- ja kulttuurialan organisaatiot ja toimipaikat sekä luonto-ympäristö.

Erilaiset oppimisen tavat ja opetussuunnitelma

Opetussuunnitelman mukaan aikuisten perusopetuksen tehtävänä on ehkäistä eriarvoistumista ja syrjäytymistä ja lisätä maahanmuuttajien kiinnittymistä yhteiskuntaan sekä tukea työelämätaitoja. Suunnitelmassa todetaan myös, että opiskelijan aiemmissa opinnoissa tai muutoin hankittu osaaminen, joka vastaa opetussuunnitelman tavoitteita ja keskeisiä sisältöjä, tulee tunnistaa ja tunnustaa. Yhteiskuntaan kiinnittyminen, työelämätaidot ja monipuolinen vuorovaikutus ei toteudu ainoastaan oppilaitosympäristössä. (Opetushallitus 2017.) Aikuisten perusopetussuunnitelma, ja siinä määritellyt sisällöt, tavoitteet ja mahdolliset toteutusmuodot mahdollistavat kokeilun, jossa opiskelu toteutuu luokkahuoneen ulkopuolella.

Koulun ulkopuolella tapahtuvan oppimisen merkitys tunnetaan yhteiskunnassamme. Osaamista tiedetään tapahtuvan oppilaitosympäristön ulkopuolella, mutta tyypillisesti esimerkiksi vapaa-ajalla tapahtuva oppiminen on pidetty erillisenä muodollisesta koulutuksesta. Opiskelun etenemisen ja koulutuspolkujen sujuvoittamisen kannalta myös muualla hankitun osaamisen tunnustaminen osaksi formaalia koulutusta on tärkeää. Oppia syntyy myös muualla ja toisinaan oppilaitosympäristön ulkopuolella voi osaaminen karttua nopeammin ja monipuolisemmin.

Haasteena on kuitenkin se, miten koulun ulkopuolella hankittu osaaminen voidaan tunnistaa ja tunnustaa osaksi muodollista opetusta. Tässä keskeisiä kysymyksiä ovat esimerkiksi seuraavat: Miten opiskelijan osaaminen kehittyy? Miten osaaminen voidaan osoittaa ja millä tavoin se tehdään näkyväksi? Mitä on osaamisperusteisuus perusopetuksessa? Kuka arvioi osaamisen, ja miten se tapahtuu? Miten mahdollistuu yhdenvertainen ja tasalaatuinen arviointi?

Oppimisella on erilaisia muotoja ja nämä on usein nähty toisistaan erillisinä. Oppilaitoksen järjestämä tutkintotavoitteinen koulutus edustaa formaalia eli muodollista oppimista, ja informaali puolestaan arkielämässä saavutettua oppimista. Non-formaali oppiminen on strukturoitua ja sitä voi toteuttaa jokin organisaatio. Se ei ole virallista tai muodollista, eikä se johda tutkintoon. (Ks. esim. Sahradyan 2015.)

Porukalla pääosaan -hanke haastoi jaottelun formaaliin, nonformaaliin ja informaaliin oppimiseen ja yhdisti niitä toisiinsa. Aikuisten perusopetussuunnitelman kannustamana hankkeessa haluttiin ensinnäkin tuoda esille koulun ulkopuolella tapahtuvan oppimisen merkitys erityisesti maahanmuuttajaopiskelijoiden keskuudessa. Toiseksi tässä haluttiin tunnustaa ja tunnistaa osaaminen, jota epämuodollisissa yhteyksissä saadaan. Tämä merkitsi moniulotteista keskustelua osaamisperusteista, osaamisen näkyväksi tekemisestä ja arvioinnista.

LÄHTEET

Opetushallitus 2017. Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2017. Määräykset ja ohjeet 2017:9a. Helsinki: Opetushallitus.

Sahradyan, S. (2015). Miten maahanmuuttajat oppivat suomea formaalin, informaalin ja non-formaalin oppimisen kautta?. Kieli, koulutus ja yhteiskunta. Jyväskylä: Soveltavan kielitutkimuksen keskus, Jyväskylän yliopisto, Kielikoulutuspolitiikan verkosto.

AIKUISTEN PERUSOPETUSSUUNNITELMA HANKKEEN TOIMINTAA KEHYSTÄMÄSSÄ

TIINA VALKENDORFF

Aikuisten perusopetus on osa yleissivistävää opetusjärjestelmää, osa aikuiskoulutusjärjestelmää ja osa aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutusjärjestelmää. Perustuslaki edellyttää, että jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Tässä luvussa tuodaan esille pääkohdat aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelmasta (Opetushallitus 2017) sekä ne osa-alueet, jotka ovat olleet Porukalla pääosaan -hankkeen näkökulmasta keskeisiä.

Oppivelvollisuuden ylittäneiden opetuksen järjestämisestä päättää kunta. Aikuisten perusopetus on tarkoitettu oppivelvollisuuden ylittäneille. Opiskelijat eivät ole joko suorittaneet perusopetuksen oppimäärää tai he täydentävät perusopetuksen tutkintoa tai korottavat oppiaineiden arvosanoja.

Aikuisten perusopetus koostuu kolmesta vaiheesta: lukutaitovaiheesta, alkuvaiheesta ja päättövaiheesta. Opiskelijan ei tarvitse käydä jokaista vaihetta, vaan hän voi aloittaa opiskelun oman tasonsa määrittämästä vaiheesta käsin. (Opetushallitus 2017.)

Opetuksen perustana opetussuunnitelmat

Aikuisten perusopetussuunnitelma uudistui vuonna 2017 ja se astui voimaan tammikuussa vuonna 2018. Opetuksen ja kasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään perusopetuslaissa ja tarkemmin valtioneuvoston asetuksessa. Tavoitteet ohjaavat opetussuunnitelmien (valtakunnallinen ja paikallinen) laadintaa sekä koulutyötä.

Perusopetuksessa noudatetaan valtakunnallista opetussuunnitelmaa. Opetussuunnitelma on Opetushallituksen antama kansallinen määräys, jonka mukaisesti paikallinen opetussuunnitelma laaditaan. Opetuksen järjestäjien tulee luoda paikallinen opetussuunnitelma, joka luo perustan päivittäiselle opiskelulle. Myös esimerkiksi Porukalla pääosaan -hankkeen yhteistyökumppani Helsingin aikuislukio on laatinut oman paikallisen opetussuunnitelman (Helsingin aikuislukio 2018).

Opetuksen järjestäjällä on vastuu paitsi paikallisen opetussuunnitelman laadinnasta, myös sen toteutumisen arvioinnista ja kehittämisestä. Valtaosa aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman toteutumisen arvioinnista on opetuksen järjestäjän ja oppilaitosten itsearviointia. Opetussuunnitelmassa tuodaan esille, että yhteistyö muiden toimijoiden kanssa edistää avointa ja rakentavaa itsearviointia ja että arvioinnissa voidaan hyödyntää myös kehittämishankkeiden tuloksia.

Uudistuneen, valtakunnallisen aikuisten perusopetussuunnitelman tavoitteena oli huomioida paremmin yhteiskunnan muutos ja maahanmuuttajaopiskelijat. Opetussuunnitelman mukaan aikuisten perusopetuksen tehtävänä on ehkäistä eriarvoistumista ja syrjäytymistä ja lisätä maahanmuuttajien kiinnittymistä yhteiskuntaan. Lisäksi aikuisten perusopetuksessa tulee kiinnittää erityistä huomiota opetuksen työelämäyhteyksiin, työelämätaitoihin ja työllistymistä tukevien valmiuksien kehittämiseen. Opetussuunnitelmassa oppimisen katsotaan tapahtuvan vuorovaikutuksessa toisten opiskelijoiden, opettajien ja muiden aikuisten sekä eri yhteisöjen ja oppimisympäristöjen kanssa.

Valtakunnallisessa opetussuunnitelmassa korostetaan, että aikuisten perusopetuksessa opiskelija rakentaa osaamistaan aikaisemmin oppimilleen tiedoille ja taidoille, elämäkokemukselleen ja mahdollisille rinnakkaisille opinnoille. Opetustarjonnassa on tärkeää olla valinnaisuutta ja eri elämäntilanteisiin sopivia vaihtoehtoja. Opetussuunnitelman tavoitteita ja keskeisiä sisältöjä vastaavat aikaisemmin suoritettut opinnot tai muutoin hankittu osaaminen tulee tunnistaa ja tunnustaa. Jokaiselle opiskelijalle tulee laatia henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, jossa määritellään hänen tarvitsemansa opinnot.

Arvoperusta

Aikuisten perusopetussuunnitelman arvoperustassa korostetaan yksilön ainutlaatuisuutta ja yksilöllisen kehittymisen oikeutta. Perusopetussuunnitelma pyrkii tukemaan sivistystä, tasa-arvoa, ihmisyyttä ja demokratiaa. Yhteiskunta ja opiskeluympäristö nähdään kulttuurisesti moninaisena, ja opiskelun tulee rakentaa perustaa ihmisoikeuksia kunnioittavalle maailmankansalaisuudelle.

Arvoperustassa tuodaan esille myös teemat ihmisyyys, sivistys, tasa-arvo ja demokratia. Aikuisten perusopetus tukee opiskelijan kasvua ihmisyyteen, ylläpitää ja vahvistaa elämän ja ihmisoikeuksien kunnioittamista ja puolustamista. Se edistää hyvinvointia, demokratiaa ja aktiivista toimijuutta. Aikuisten perusopetuksen kehittämistä ohjaavat tasa-arvon tavoite ja laaja yhdenvertaisuusperiaate.

Arvoperustassa kulttuurinen moninaisuus nähdään rikkautena. Opetuksen tulee vahvistaa opiskelijan kiinnittymistä suomalaiseen yhteiskuntaan sekä hänen oman kulttuuri-identiteettinsä rakentumista. Lisäksi opetuksen tulisi edistää luovuutta ja kulttuurisen moninaisuuden arvostamista, edistää vuorovaikutusta kulttuurien välillä sekä edistää kestäväää elämäntapaa ja ekososiaalista sivistystä.

Oppimiskäsitys

Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelma perustuu oppimiskäsitykseen, jonka mukaan opiskelija on aktiivinen toimija opinnoissaan. Opiskelun avulla opiskelijan taidot asettaa tavoitteita ja löytää tuloksellisia opiskelumenetelmiä kasvavat.

Opetuksessa oleellista on vuorovaikutus ja yhteisöllisyys: oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa toisten opiskelijoiden, opettajien ja muiden aikuisten sekä eri yhteisöjen ja oppimisympäristöjen kanssa.

Opetussuunnitelman mukaan ajattelutaitojen monipuolinen harjoittaminen sekä kielen, kehon ja eri aistien käyttö ovat oppimisessa olennaista. Opittujen tietojen ja taitojen avulla opiskelija oppii refleктоimaan oppimistaan, kokemuksiaan ja tunteitaan. Myönteiset tunnekokemukset, merkitykselliset opintosisällöt, oppimisen mielekkyyden, ilon kokemukset sekä uutta luova toiminta edistävät oppimista. Ne myös innostavat kehittämään omaa osaamista pitkäjänteisesti.

Oppimisympäristöt

Opetussuunnitelma kannustaa erilaisten oppimisympäristöjen hyödyntämiseen. Sen mukaan suomen kielen oppimisessa koko kohdekielinen ympäristö tukee kielitaidon kehittymistä. Kokemuksia arjen erilaisista kielenkäyttötilanteista hyödynnetään opiskelussa. Koulutilojen lisäksi opetuksessa tulee hyödyntää luontoa ja rakennettua ympäristöä.

Monimuotoisista ympäristöjä tarjoavat monet yhteistyötahot ja näistä mainitaan kirjastot, liikunta- taide- ja luontokeskukset. Opetussuunnitelman mukaan työelämän, järjestöjen ja eri alojen asiantuntijoiden kanssa tulee tehdä yhteistyötä tavoitteellisesti verkostoituen.

Aikuisten perusopetuksen erityiset tavoitteet

Aikuisille suunnatun perusopetuksen erityisenä tavoitteena on huomioida opiskelijan osaaminen, elämäkokemukset, olosuhteet, ikä sekä kieli- ja kulttuuritausta. Tämän myötä tavoitteena on tarjota opiskelijalle mahdollisuus saavuttaa perusopetuksen tiedot ja taidot sekä parantaa oppimaan oppimisen taitoja ja jatko-opintovalmiuksia.

Laaja-alainen osaaminen

Aikuisten perusopetussuunnitelmassa todetaan, että yhteiskunnan muutosten myötä myötä laaja-alaisen osaamisen tarve on lisääntynyt. Laaja-alainen osaaminen tarkoittaa tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Perusopetussuunnitelmassa kuvataan seitsemän laaja-alaista osaamiskokonaisuutta ja perustellaan niiden merkitys. Porukalla pääosaan -hankkeen toiminnassa tavoiteltiin laaja-alaisen osaamisen kehittymistä.

Näitä laaja-alaisen osaamisen osa-alueita ovat:

- ajattelu ja oppimaan oppiminen
- kulttuurinen osaaminen ja vuorovaikutus
- arjen taidot
- monilukutaito
- tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen
- työelämätiedot ja yrittäjyys
- osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä tulevaisuuden rakentaminen

Arviointi

Opetussuunnitelmassa todetaan, että opinnoissa etenemisen turvaamiseksi opetus ja arviointikäytännöt suunnitellaan siten, että opiskelijalla on riittävästi monipuolisia mahdollisuuksia osoittaa osaamistaan.

Porukalla pääosaan -hankkeessa huomioitiin opetussuunnitelman antama mahdollisuus arviointikäytäntöjen suunnitteluun ja kehittämiseen sekä monipuolisin mahdollisuuksin osoittaa osaaminen. Arviointi perustui valtakunnallisen ja paikallisen opetussuunnitelman tavoitteisiin.

Aikuisten perusopetussuunnitelman kymmenen kärkeä

Tähän oppaaseen on poimittu aikuisten perusopetussuunnitelmasta kymmenen teemaa, jotka ovat olleet erityisen tärkeitä Porukalla pääosaan -hankkeessa. Nämä teemat pitävät sisällään niin arvoja, toimintatapoja kuin oppimiskäsityksiäkin. Teemat tulevat esille eri case-esimerkkien yhteydessä.

- tasa-arvo
- ihmisyyys
- demokratia
- yhteiskunnan jäsenyys
- kulttuurinen moninaisuus
- opiskelijan ainutlaatuisuus ja henkilökohtaistaminen
- aktiivinen toimijuus
- osallistuminen ja vaikuttaminen
- osaamisen osoittamisen mahdollisuudet
- kestävä elämäntapa

LÄHTEET

Opetushallitus 2017. Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2017. Määräykset ja ohjeet 2017:9a. Helsinki: Opetushallitus.

Helsingin aikuislukio 2018. Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelma. <https://www.hel.fi/static/liitteet/opev/helsinginaikuislukio/opsit/Helsingin%20aikuislukio%20aikuis-ten%20perusopetusopetussuunnitelma.pdf>

OSA II

LUISTELUA LUMIPYRYSSÄ, TAIDETTA JA KOKKAUSTA – HELSINGIN HALTUUNOTTOA

PÄIVI RUUTIAINEN

Porukalla pääosaan -hankkeessa hyödynnettiin koko kaupunkia oppimisympäristönä. Tämä tarkoitti sitä, että hankkeessa peruskoulua suorittavat maahanmuuttajanuoret lähtivät ulos luokkahuoneesta – asioita opittiin näkemällä, kokemalla ja kuulemalla, vierailemalla erilaisissa paikoissa. Tällainen toimintamalli vastaa toiminnallista ja ilmiölähtöistä oppimista, mitkä korostavat kokemuksen, osallisuuden ja elämyksen merkitystä oppimisessa.

Nuoret, jotka kävivät peruskouluaan osana hanketta, olivat asuneet Suomessa vasta muutamana vuodelle. Hankkeen edetessä kaupunki kävi nuorille tutuksi, ja he oppivat liikkumaan ympäri uutta kotikaupunkiaan Helsinkiä julkisia liikennevälineitä hyödyntäen. Tässä artikkelissa on väläyksiä kahden vuoden ajalta siitä, millaisten toimintamallien avulla peruskoulun oppisisältöjä otettiin haltuun. Artikkelissa kuvataan, mitä koko kaupunki oppimisympäristönä tarkoitti. Kaikki tapahtumat ja kohtaamiset eivät liittyneet suoraan peruskoulun oppiaineisiin, mutta kuvaamieni tapahtumien kautta nuoret oppivat peruskoulun laaja-alaisia osaamistavoitteita ja muita tärkeitä asioita.

Miten oppia eri ammateista?

Aikuisten perusopetukseen sisältyy oppilaanohjauksen oppiaine. Siihen liittyy oma urasuunnittelu ja tutustuminen erilaisiin ammatteihin. Hankkeessa tavoitteena oli saada toiminnallisesti käytännön kokemusta eri ammateista: halusimme nähdä, miten ammattia harjoitetaan ja huomata, millaista osaamista ja taitoa siinä vaaditaan. Maahan muuttaneilla nuorilla tietämys suomalaisen yhteiskunnan ammateista ja niihin vaadittavasta koulutuksesta voi olla suppea, ja mahdollisesti kulttuurisidonnainen.

Opiskelun myötä nuoret pääsivät perehtymään monenlaisiin ammatteihin lähietäisyydeltä. Kontulan nuorisotalo oli yksi hankkeen toimintaympäristö, missä opiskelijat tutustuivat myös siihen, mitä nuorisotyö Suomessa merkitsee. Kontulan nuorisotalolla nuoret tekivät itselleen luokkasormukset, joten he saivat tietoa myös yhdestä heille uudesta ammatista, hopeasepän työstä. Hopeasormus tehtiin mahdollisimman yksinkertaisella tekniikalla, mutta kuitenkin hyödyntäen hopeasepän työssä tarvittavia laitteita ja työkaluja. Sormuksen työstäminen omin käsin avasi uudella tavalla myös taide- ja käsityöalan sisältöä.

Toisenlaisen näkökulman työelämään tarjosi Stadin ammattiopisto, jossa kävimme tutustumassa hoitoalan koulutukseen. Siellä opiskelijat saivat näytetunnin lähihoitajakoulutuksesta. Tunnilla opetettiin tajuttoman ihmisen ensiapua sekä haavasidontaa. Samalla vierailulla opiskelijat tutustuivat aistihuoneeseen, jossa tarjottiin niin kuulo-, näkö- kuin hajuaistillekin aistielämyksiä.

Ravinto-alaan opiskelijat perehtyivät puolestaan vierailulla Perho liiketalousopistoon, missä opiskelijat saivat harjoitella lähiruoan valmistamista liiketalousopiston opettajan johdolla. Elintarviketeollisuuteen opiskelijat tutustuivat vierailulla Fazerilaan. Fazer Experience vierailukeskuksessa opiskelijat perehtyivät yrityksen historiaan, sen toimintaan ja innovaatioihin.

Eri puolella Suomea toimii Ohjaamoita, mistä voi saada apua esimerkiksi opiskelupaikan, työn tai asunnon etsimisessä. Vierailimme Porukalla pääosaan -hankkeen nuorten kanssa myös Helsingin Ohjaamossa. Vierailun tarkoituksena oli avata suomalaisen yhteiskunnan palveluja ja tiedottaa heitä paikasta, joka voi tukea useassa eri asiassa.

Työnhakua varten opiskelijat tekivät ansioluettelonsa myös videona. Tämän asian mahdollisti The Movement, joka on kulttuurista nuorisotyötä tekevä verkosto. Järjestö tekee nuorten kanssa kulttuurialan projekteja ammattilaisten tukemana. Opiskelijat tekivät ansioluettelonsa The Movementin tubetustyöpajan yhteydessä. Movementin työpajat ovat nuorille ilmaisia ja niitä toteutetaan matalalla kynnyksellä. Tämä työpajatoiminta liittyi suomen kielen opintoihin.

Kahdessa taideproduktiossa, RyhmisNuorissa ja työskentelyssä Uuden tanssin keskus Zodiakin kanssa tulivat monet eri ammatit tutuksi. Nuoret pääsivät näkemään lähietäisyydeltä, mitä kuvataiteilija, teatteriohjaaja, tanssitaiteilija, äänisuunnittelija, valosuunnittelija tai tuottaja työssään tekevät. Kaikki edellä mainitut ovat ammatteja, joihin pääsee yleensä tutustumaan vain jos harrastaa itse jotakin taiteen alaa. Hankkeen nuoret viettivät lukuvuoden aikana useita kymmeniä tunteja taideprojektin harjoituksissa, joissa he saivat ohjausta niin teatteriohjaajalta, tanssitaiteilijalta kuin kuvataiteilijaltakin. Nuoret harjoittelivat esiintymistaitoja teatterin lavalla mutta myös kameran edessä. Visuaalisen maailman luomisen osajan, valosuunnittelijan, he kohtasivat harjoituksissa ja esityksissä, niin ikään puvustaja oli mukana molemmissa esityksissä.

Vierailuja kulttuurikohteisiin

Hankkeen ohjelmaan kuului vierailuja sekä ilmaisiin että maksullisiin kulttuurikohteisiin. Kulttuurikeskukset, kirjastot ja erilaiset organisaatiot järjestävät monia ilmaisia tapahtumia, jotka voivat tukea suomen kielen ja kulttuurin oppimista. Hankkeessa vierailimme esimerkiksi Kulttuurikeskus Stoa:n järjestämässä Opi suomea laulaen -tapahtumissa. Niissä suomea opiskellaan melodiaa hyödyntäen. Hyviä ilmaisia vierailukohteita ovat myös esimerkiksi teatteriesitysten kenraaliharjoitukset tai televisio-ohjelmien nauhoitukset. Useisiin museoihin voi päästä ilmaiseksi opiskelijaryhmän kanssa.

Helsingissä toimiva valokuvataiteen museo järjestää oppilaitoksille työpajoja. Opiskelijat osallistuivat kaksiosaiseen työpajaan, jossa tutustuttiin valokuvaan ja katsottiin näyttelyitä. Museossa oli esillä näyttely *Näyttääkö tutulta?* Näyttelyssä oli kuvia suomalaisten arjesta, ja ne käsittelivät melko synkkiä aiheita, kuten yhteiskunnan palveluiden riittämättömyyttä, rahahuolia ja läheisten merkitystä raskaissa tilanteissa.

Toinen Valokuvataiteen museon näyttely kosketti maahanmuuttoa. Heidi Pirosen *Ohi-kuljetut - erään kerjäläisperheen tarina* käsitteli Romaniasta tulleen romaninaisen elämää Suomessa. Nuoret löysivät rauhallisia ja positiivisia hetkiä valokuvista ja niistä käyty keskustelu kosketteli paljon sodan ja rauhan kysymyksiä. Työpaja käsitteli valokuvaa, herätti tunteita ja antoi mahdollisuuden keskustella niistä.

Teatterissa opiskelijat kävivät katsomassa useita esityksiä. Nuoret olivat myös klassikoiden äärellä: he kävivät katsomassa Kari Heiskasen ohjaaman teatteriesitykseen, joka on dramatisoitu suomalaisen romaanitaiteen perusteoksesta Seitsemästä veljeksestä. Esitys kuului hankkeen osatoteuttaja Ryhmäteatterin ohjelmistoon. Toinen esitys, johon nuoret tutustuivat, oli Esa Leskelän ohjaama, Frans Kafkan tekstiin pohjautuva *Muodonmuutos*, joka sai satiirisen tulkinnan näyttämöllä.

Kenties lähemmäs nuorten omaa elämää tuli Kansallisteatterin Jussi Lehtosen ohjaama näytelmä *Toinen koti*, jonka tekijöinä olivat turvapaikanhakijat ja kantasuomalaiset teatterin ammattilaiset. Esitys kertoi turvapaikanhakijoiden kokemuksista turvapaikkaprosessista ja Suomeen muuttamisesta.

Zodiakissa nuoret kävivät katsomassa Anne Pajusen tanssiteosta *The Heroic Moment*, joka käsitteli nimensä mukaisesti sankaruutta. Esitys oli monille nuorille ensimmäinen kohtaaminen tanssitaiteen kanssa ja kiitos Zodiakin yleisötyöstä vastaavan Katja Kirsin, saimme kuulla etukäteen esityksestä sekä nykytanssista.

Kuvataiteen puolella nuoret kävivät katsomassa kansainvälistä nykytaidetta Kiasmassa, mediataidetta Amos Rexissä ja suomalaista taidetta Ateneumissa. Nykytaiteen kiinnostaviin elementteihin nuoret tutustuivat Kiasmassa esillä olleessa Ann Veronica Jansessin näyttelyssä, jossa museoyleisö sai ajaa kromihohtoisilla polkupyörillä. Amos Rexin avajaisnäyttely Massless vaikutti kaikki interaktiivisuudellaan ja sai nuoret viihtymään museossa alati vaihtuvien kuvien ja muotojen ympäröimänä.

Vierailu Luonnontieteelliseen museoon tuki biologian opintojen sisältöjen omaksumista, mutta museot ja teatterit tarjoavat mahdollisuuksia oppia muutakin kuin peruskoulun oppimäärää. Taide avaa erilaisia mahdollisuuksia oppia ja ymmärtää historiaa ja kulttuuria. Teatteriesitykset puolestaan antavat erilaisia esimerkkejä suomen kielestä ja puhetavoista.

Suomi 100-juhlimesta

Vuonna 2017 Suomessa vietettiin itsenäisyyden juhluvuotta. Myös hankkeen nuoret osallistuivat Suomi 100-juhlallisuuksiin. Humakin kulttuurituotannon opiskelijat järjestivät Suomi 100-seikkailun, joka sisälsi useita toiminnallisia suomalaisen kulttuuriin perehdyttäviä kokonaisuuksia. Näissä tapahtumissa syntyneet kohtaamiset edistivät kielen oppimista, vuorovaikutusta ja mahdollisuuksia kulttuurivaihtoon.

Näistä yksi oli jo aiemmin mainittu vierailu Perho liiketalousopistoon, missä opiskelijat tutustuivat suomalaisen ruokakulttuuriin ja ravintola-alaan Perho Liiketalousopistossa. Perhossa harjoiteltiin sesonginmukaisen laadukkaan lähiruoan valmistamista, ja opiskelijat saivat tietoa luonnosta saatavista raaka-aineista. Tämä tuki myös opetussuunnitelmassa esille tuotua kestävän kehityksen teemaa. Nuoret saivat tietoa myös suomalaisista jokamiehenoikeuksista. Monissa maissa näitä oikeuksia ei edes tunneta, eikä yksityiseen metsään saa mennä ilman maanomistajan lupaa.

Tilaisuudessa valmistettiin illallinen ammattikokin ja Perho Liiketalousopiston opettajan kanssa. Illallisella syötiin perinteisiä suomalaisia herkkuja: kalaa niin graavattuna kuin kypsennettynä, sieniä kastikkeessa, saaristolaisleipää ja mustikkapiirakkaa. Osa suomalaisista raaka-aineista oli nuorille tuttuja, mutta myös uudet ruoat maistuivat kaikille.

Suomalaiset ovat jääkiekkokansaa ja niinpä nuoret kävivät katsomassa jääkiekko-ottelua. Helsinkiläinen HIFK otteli tamperelaista Ilvestä vastaan. Jääkiekko oli kaikille nuorille vieras urheilulaji. Säännöt käytiin läpi tilaisuuteen tehdyn bingoalustan kautta: seurattiin, milloin tulee maali, taklaus tai pitkä kiekko. Samalla opittiin säännöt ja se, miten jääkiekkoa kannattaa katsoa. Bingokisan voittaneet saivat HIFK:n huivit palkinnoksi.

Kolmannen seikkailun tavoitteena oli tutustua luisteluun. Luistelupäivänä pyrytti, eikä koko ulkojää ollut käytössä. Tästä ja märästä lumisateesta huolimatta päivä oli onnistunut eivätkä kaatumiset haitanneet menoa. Suomi100 -teeman seikkailuissa tutustuttiin myös suomalaiseen musiikkiin: DJ-työpajassa järjestettiin levyraati sekä soitettiin musiikkia DJ:nä oikeilla laitteilla. Halukkaat osallistuivat myös pikkujoulujen viettoon ja tutustuivat jouluperinteisiin.

Puhdas suomalainen luonto

Luonnon sanotaan usein olevan suomalaisille keskeinen osa omaa kansallista identiteettiä. Suomessa on paljon järviä, metsää ja pohjoisessa myös asuttamatonta erämaata - niinpä hankkeen nuoret retkeilivät luontoon erilaisin tavoin eri opintojaksojen yhteydessä. Zodiakin projekti, jossa suomen kieltä opeteltiin liikkeen avulla, aloitettiin metsäretkellä. Oppilaitoksen lähiympäristön kaupunkimetsä tarjosi mahdollisuuden tutustua luontoon ja harjoitella luontokuvausta.

Eläimiin nuoret tutustuivat niin Korkeasaassa kuin Falkullan eläintilalla. Falkullan kotieläintila on Helsingin kaupungin kulttuuri- ja vapaa-ajan toimialan nuorisopalvelujen toimipiste. Se on ilmainen kohde, jossa järjestetään toimintaa nuorille. Tilalla on suomalaisia eläimiä, kuten lehmiä, lampaita, ankoja, hevosia ja vuohia. Korkeasaassa nuoret puolestaan näkivät eksoottisia eläimiä.

Koko kaupungin ollessa oppimisympäristö hankkeen nuoret tutustuivat myös Helsingin keskustaan: Kauppatori, Tuomiokirkko ja Rautatieasema tulivat tutuiksi. Nuoret pääsivät vierailemaan myös valtiovallan rakennuksiin, Eduskuntataloon ja Helsingin kaupungintaloon.

Koko projektin päätti vierailu Linnanmäelle. Kun peruskouluopinnot päättyivät, huvipuistossa avattiin ansaittu kesälomakausi.

Tehtävä

BINGOTEHTÄVÄ

Bingotehtävää voi käyttää yksinkertaisena välineenä, kun halutaan oppia joitainkin sanoja. Bingo toimii siten, että ollaan jossain ympäristössä, jossa voidaan havainnoida kohteena olevia asioita. Bingotehtävää käytettiin jääkiekkosäntöjen ja termien oppimiseen.

Tehtävä sopii useisiin aineisiin, ja edellyttää sitä, että valitusta aihepiiristä tuotetaan riittävästi sanoja bingoruudukkoon.

Tee 4 x 3 kokoinen ruudukko, johon lisäät aihepiiriisi liittyviä sanoja. Esimerkiksi eläintarharetkellä kirjaat ruudukkoon eläimiä, ja bingo tulee, kun on nähnyt eläimet.

Kuvat: Kimmo Heikkilä, Vectorstock

Yhteiskunnallinen osallistuminen, vaikuttamisbingo:

Kerro kolme asiaa, josta saat tehdä päätöksiä.

Liikkuminen kotikaupungissa:

Kirjaa ruudukkoon eri liikkumisvälineitä, ja jätä pari ruutua täyttämättä, jolloin ruudukon täyttäjää saa merkitä jonkun liikkumisvälineen, jota ei ole mainittu. (metro, bussi, polkupyörä, auto, taksi, laiva,)

Tutustuminen kotikaupunkiin:

Tehtävän voi tehdä esimerkiksi kesälomalla. Tee lista bingoruudukkoon paikoista, joissa kotikaupungissa voi käydä - esimerkiksi kauppatori, Tuomiokirkko, Kiasma ja jätä pari vapaavalintaista kohtaan, johon bingon tekijä saa lisätä jonkun paikan, jonka kokee itselleen merkittävänä.

KOTOUTUMINEN YHTEISKUNTAAN

Poimintoja opetussuunnitelmasta ja kuvauksia käytännöistä

TIINA VALKENDORFF

Porukalla pääosaan -hankkeen yhtenä tavoitteena oli tukea hankkeessa peruskouluopintoja suorittavien maahanmuuttajanuorten kotoutumista yhteiskuntaan. *Kotoutuminen yhteiskuntaan* oli yksi temaattinen hanketta läpileikkaava kokonaisuus. Hankkeessa kotoutumisen nähtiin edellyttävän astumista luokkahuoneesta ja oppilaitoksesta ulos. Tavoitteena oli konkreettinen, käytännöllinen ja toiminnallinen tutustuminen yhteiskuntaan, mikä tukisi kotoutumista. Myös tutkimuksissa on tuotu esille, että nuoret oppivat yhteiskuntataitoja koulun ulkopuolella (esim. Tenojoki, Rantala & Löfström 2017).

Valtakunnallisessa aikuisten perusopetussuunnitelmassa todetaan, että perusopetuksen tehtävänä on lisätä maahanmuuttajien integroitumista tai kotoutumista yhteiskuntaan (Opetushallitus 2017). Sitä, mitä kotoutuminen tai integroituminen pitää sisällään, ei ole missään tyhjentävästi määritelty (Saukkonen 2013). Usein kotoutumisella viitataan vuorovaikutteiseen prosessiin maahanmuuttajan ja yhteiskunnan välillä. Kotoutumisen katsotaan olevan arkista toimintaa ja vuorovaikutusta, mikä vaikuttaa sekä maahanmuuttajaan että vastaanottavaan yhteiskuntaan. Kotoutumista tukevat erilaiset toimijat ja yhteisöt kuten järjestöt, työyhteisöt, yritykset ja oppilaitokset. Se on monialaista, yhteiskunnan eri sektoreilla tapahtuvaa yhteistyötä. Kotoutumisen tavoitteena on se, että maahanmuuttaja kokee olevansa yhteiskunnan täysivaltainen jäsen, jolla tarvittavia tiedot ja taidot (TEM 2019; THL 2019a).

Yhteiskuntaan integroituminen ja kotoutuminen pitää aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman tasolla sisällään useita eri asioita. Yhteiskuntaan integroitumisen yksi osa-alue on koulutus, jonka voi ymmärtää sekä koulutuksen tuomina muodollisina todistuksina että saatuna osaamisena. Yhteiskuntaan kiinnittymistä ja yhteiskunnassa pärjäämisen mahdollisuuksia edistää se, että henkilöllä on peruskoulun päättötodistus. Kotoutumista edistää myös oppiaineisiin sisältyvien tietojen ja taitojen oppiminen sekä laaja-alainen osaaminen.

Opetussuunnitelmassa aikuisten perusopetuksen tavoitteissa ja sisällöissä on useita teemoja, jotka tukevat maahanmuuttajan integroitumista yhteiskuntaan. Opetussuunnitelmasta voi poimia ainakin seuraavat yhteiskuntaan kiinnittymistä tukevat maininnat ja teemat:

- osallisuus ja vaikuttaminen
- sivistys
- tasa-arvo, yhdenvertaisuus
- vuorovaikutustaidot
- ihmisoikeudet
- kulttuurinen osaaminen ja kulttuurinen moninaisuus
- maailmankansalaisuus
- aktiivinen toimijuus
- työelämäyhteydet ja työelämätaidot
- jatko-opintovalmiudet
- yhteiskunnalliset palvelut

Porukalla pääosaan -hankkeen tarkoituksena oli, että esimerkiksi juuri yllämainitut, opetussuunnitelmasta poimitut teemat tulisivat tutuiksi ja kehittyisivät hankkeen tukemana. Tarkoituksena oli tukea yhteiskuntaan kotoutumista eri tavoin erityisesti toiminnallisia menetelmiä hyödyntäen. Toiminnalliset menetelmät ymmärsimme tässä kohtaa yksinkertaisesti menetelminä, jotka mahdollistavat toimimalla ja osallistumalla oppimisen. Toiminnalliset menetelmät viittasivat myös laajemmin ajattelutapaan, jossa oppimista katsotaan tapahtuvan toimien erilaisissa arkisissa yhteyksissä.

Porukalla pääosaan -hankkeen tarkoituksena oli tukea opintoja myös nuorisotyön keinoin. Hankkeen toimintaa kehysti myös nuorisotyön ammattieettinen ohjeistus, joka ilmaisee sekä asennetta, vastuuta että suhtautumistapaa työhön. Nuorisotyön yhtenä tehtävänä on tukea nuoren yhteiskunnallista osallisuutta. Nuorisotyön tavoitteena on, että jokainen nuori saavuttaa omien voimavarojensa ja näkemyksensä mukaisen paikkansa yksilönä ja yhteiskunnan jäsenenä. Lisäksi siinä todetaan, että nuorisotyöntekijä kannustaa nuoria vaikuttamaan itse ja kehittää yhdessä nuorten kanssa vaikuttamismahdollisuuksia. (Nuoli 2019.) Nuorisotyöllä on näin ollen annettavaa myös aikuisten perusopetuksen yhteiskunnallisten teemojen käsittelyyn.

Kotoutuminen yhteiskuntaan -teeman avulla hankkeessa oli tarkoitus tukea yhteiskuntaopin tavoitteiden saavuttamista sekä niiden suomen kurssien tavoitteiden saavuttamista, joihin sisältyy yhteiskunnallisia teemoja.

Kuvaukset oppiaineista, joihin Porukalla pääosaan -hankkeen teema yhteiskuntaan kotoutuminen integroitui:

Yhteiskuntaoppi: Yhteiskuntaopin tarkoitus on vahvistaa opiskelijan ymmärrystä yhteiskunnan toiminnasta, kehittää yhteiskuntataitoja ja edistää opiskelijan valmiuksia toimia vastuuntuntoisena ja aktiivisena kansalaisena. Opiskelijaa ohjataan ymmärtämään suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja ja toimintatapoja ja tuetaan hänen kasvua erilaisuutta ymmärtävänä, ihmisoikeuksia ja tasa-arvoa kunnioittavana yhteiskunnan jäsenenä. Oppiaineen tehtävänä on antaa tiedollinen perusta yhteiskunnan toiminnasta, rakenteista sekä vahvistaa opiskelijan osaamista toimia ja vaikuttaa yhteiskunnassa sekä suunnitella omaa tulevaisuutta tavoitteellisesti. Oppisisällöissä otetaan huomioon ne tarpeet, joita opiskelijalla on eri elämäntilanteissa. Yhteiskuntataitojen kehittyminen alkaa yhteiskunnan perusrakenteiden ja palveluiden tuntemisesta. Opinnoissa edetään arkielämän tilanteista kohti laajempia taitoja ja syvempää yhteiskunnan tuntemusta. Opetuksessa tuetaan tieto- ja viestintätekniisten taitojen kehittymistä, seurataan mediassa esillä olevia ajankohtaisia aiheita ja opetellaan arvioimaan informaatiota myös kriittisesti.

Suomen kieli: Yhteiskunnallisten aineiden tekstit tutummiksi (pakollinen kurssi)

Kurssilla syvennetään opiskelun kannalta merkityksellisten tekstien monipuolista lukemista ja tulkintaa ja luetaan historian ja yhteiskuntaopin tekstejä ja tutustutaan niiden tiedonalojen kieleen. Kurssilla laaditaan omia lyhyitä tietotekstejä kuten esseevastauksia sekä harjoitellaan taitoa suunnitella, tuottaa ja muokata tietotekstejä itsenäisesti ja ryhmässä.

Suomen kieli: Ajankohtaiset ilmiöt Suomessa ja maailmalla (valinnainen kurssi)

Kurssi toteutetaan samanaikaisopetuksessa tai muuten yhteistyössä yhteiskuntaopin, historian tai maantieteen oppiaineen/oppiaineiden kanssa. Kurssilla keskustellaan ja kirjoitetaan ajankohtaisista ilmiöistä kulttuurissa ja yhteiskunnassa. Ilmiöitä tarkastellaan Suomen, Euroopan ja globaalista näkökulmasta. Kurssilla hyödynnetään eri medioita ja muita lähteitä, sekä syvennetään tekstin tuottamisen taitoja. Kurssilla harjoitellaan pidemmän tekstin kirjoittamista ja myös prosessikirjoittamista.

Suomen kieli: Uutistekstit (valinnainen kurssi)

Kurssilla vahvistetaan taitoja keskustella uutisteksteistä sekä tarkastellaan eri medioiden uutisia ja niiden tekstilajipiirteitä. Kurssilla opitaan poimimaan uutisten sisällöstä ydinasiat sekä vahvistetaan uutistekstien kuuntelu- ja ymmärtämistaitoa. Kurssilla harjoitellaan tunnistamaan, millainen on luotettava uutislähde. Kurssilla kirjoitetaan uutinen.

(Helsingin aikuislukio 2018.)

Kuva: Vectorstock

Kolme kotoutumista tukevaa toimintatapaa

Porukalla pääosaan -hankkeessa nuorten kotoutumista tuettiin eri tavoin. Tässä tekstissä esitellään niistä kolme tapaa. Valitut esimerkit ovat sellaisia, joiden katsottiin paitsi tukevan laajemmin kotoutumista yhteiskuntaan myös yllä mainittujen oppiaineiden sisältöjen ja tavoitteiden toteutumista.

1. Selkokieli ja selkouutiset

Selkokieli on helposti ymmärrettävää suomen kieltä. Selkokeskuksen (2019) mukaan jopa 750 000 ihmistä Suomessa tarvitsee selkokieltä. Selkokielen tarvitsijoita ovat aiemmin olleet erityisesti vammaiset tai vammautuneet, mutta nykyään myös maahanmuuttajat ovat yksi keskeinen kohderyhmä.

Usein todetaan, että kirjasto kuuluu kaikille. Kirjastoista puhutaan matalan kynnyksen paikkana, jonne kaikki ovat tervetulleita. (Vänttinen 2019.) Myös Porukalla pääosaan -hankkeessa tutustuttiin useisiin Helsingin kirjastoihin, sillä maahan muuttaneille nuorille haluttiin avata kirjastojen mahdollisuudet. Hankkeessa havaittiin että maahanmuuttajien kielitaidosta johtuen yleiskieliset tekstit olivat usein vaikeita ymmärtää, ja kirjastoista haluttiin löytää erityisesti selkokielellä kirjoitettuja kirjoja, jotka sopisivat nuorille aikuisille. Vaikka selkokielistä materiaalia on internetissä jo melko hyvin saatavilla, kaikista kirjastoissa ei löytynyt juurikaan aikuisille suunnattuja selkokielisiä kirjoja. Toisaalta monissa kaupungin kirjastoissa on tarjolla monipuolisia palveluja maahanmuuttajille, minkä hankkeessa havaittiin olevan tärkeä asia.

Hankkeessa seurattiin myös säännöllisesti selkouutisia. Selkouutiset ovat selkokielellä eli helposti ymmärrettävällä suomen kielellä toimitetut uutiset. Selkouutisissa puhenopeus on tavallista puhenopeutta hitaampi. Yleisradio aloitti vuonna 1992 selkokielisten uutisten toimittamisen radioon alunperin lähinnä ulkosuomalaisten tarpeisiin. Väestön ikääntyminen ja lisääntynyt maahanmuuttajien määrä on lisännyt selkouutisten tarvetta. Nykyiset selkokielistä uutiset on suunnattu hyvin moninaiselle selkokieltä tarvitsevalle väestölle kehitysvammaisista, maahanmuuttajiin ja ikäihmisiin sekä koululaisiin. Selkokielistä televisioitua on Suomessa lähettänyt Yleisradio vuoden 2015 lopusta alkaen. (Unkuri 2018.)

Toteutus Porukalla pääosaan -hankkeessa:

- Kirjastovierailut, kirjastokortin hankkiminen ja selkokirjojen lainaaminen.
- Selkouutisten kuunteleminen ja uutistekstin lukeminen kerran viikossa toistuvana rutiinina. Selkouutisen aiheesta keskusteleminen ja kirjallinen tehtävä.

Tavoite:

- perehtyminen ajankohtaisiin asioihin yhteiskunnassa
- suomen kielen taidon kasvaminen
- sanavaraston lisääntyminen
- lukutaidon kehittyminen
- luetun ymmärtämisen tukeminen
- uutisiin perehtyminen informaationlähteenä
- medialukutaidon vahvistuminen

Kuva: Vectorstock

Tehtävä

SELKOKIRJAT KIRJASTOSSA

- Tutustu kotikaupunkisi kirjastoon/kirjastoihin.
- Millaisia palveluita kirjastossa on?
- Millaisia selkokirjoja kirjastossa on?
- Lainaa kirja!

UUTISVIHKO

Kirjoita joka viikko selkouutisen otsikko vihkoon. Lisäksi yksi tai useampi seuraavista:

- a. kirjoita ylös asia, joka oli mielestäsi tärkein asia
- b. kirjoita ylös kaikki uudet sanat, joita opit
- c. kirjoita muistiin yksi uusi asia, jonka opit
- d. mitä ajatuksia uutinen sinussa herättää

Jatkotehtävä: Tutustu lukukauden päättyessä tekemiisi muistiinpanoihin. Kirjoita tekemiesi muistiinpanojen pohjalta kooste uutisjaksosta. Aiheena voi olla esimerkiksi Uutissyksy tai Uutiskevät.

2. Järjestöt yhteiskunnassa

Vuoden 2018 lopussa Suomessa oli toiminnassa noin 100 000 järjestöä (Kansalaisyhteiskunta 2019). Järjestöillä on suomalaisessa yhteiskunnassa tärkeä tehtävä: ne edistävät hyvinvointia, terveyttä ja osallisuutta. Järjestöt voivat tukea niiden ihmisten vaikuttamismahdollisuuksia, joiden ääni tulee muutoin heikosti kuulluksi. (THL 2019b.) Myös tästä syystä on tärkeää kytkeä järjestöjen toiminta osaksi aikuisten maahanmuuttajien perusopetusta.

Järjestöissä on paljon osaamista, asiantuntemusta, tietoa ja taitoja sekä kokemusasiantuntemusta. Monien järjestöjen toiminta kytkeytyy myös aikuisten perusopetuksen sisältöihin ja tavoitteisiin. Maahanmuuttajille järjestöt tarjoavat tukea vertaistoiminnasta erilaisiin ystäväpalveluihin. Sen lisäksi, että maahanmuuttajat voivat olla järjestöjen vapaaehtoistoiminnan kohde, monet maahanmuuttajat toimivat myös itse vapaaehtoisina järjestöissä. Viime vuosina järjestötoiminnassa hankittua osaamista on ryhdytty tunnistamaan paremmin kehittämällä osaamismerkkijärjestelmiä (ks. esim. Opintokeskus Sivis 2019). Yhä vahvemmin on noussut esiin myös järjestöissä hankitun osaamisen hyödyntäminen osaksi formaalia koulutusta (ks. Luomala 2017).

Tehtävä

JÄRJESTÖJEN OSAAMISMERKIT

Opettajan etukäteisvalmistelut:

Tutustu järjestöjen osaamismerkkeihin ja valitse sieltä oppiaineeseen tai opetukseen tavoitteisiin liittyviä osaamismerkkejä. Esittele osaamismerkit opiskelijoille. Suunnittele, mikä osuus opintokokonaisuudesta voi olla suoritettavissa osaamismerkillä.

Opiskelija:

Tutustu järjestöjen tarjoamiin osaamismerkkeihin opettajan avustuksella. Valitkaa yksi osaamismerkki, jonka suoritat esimerkiksi tulevan lukuvuoden aikana.

Järjestöihin tutustuminen Porukalla pääosaan -hankkeessa:

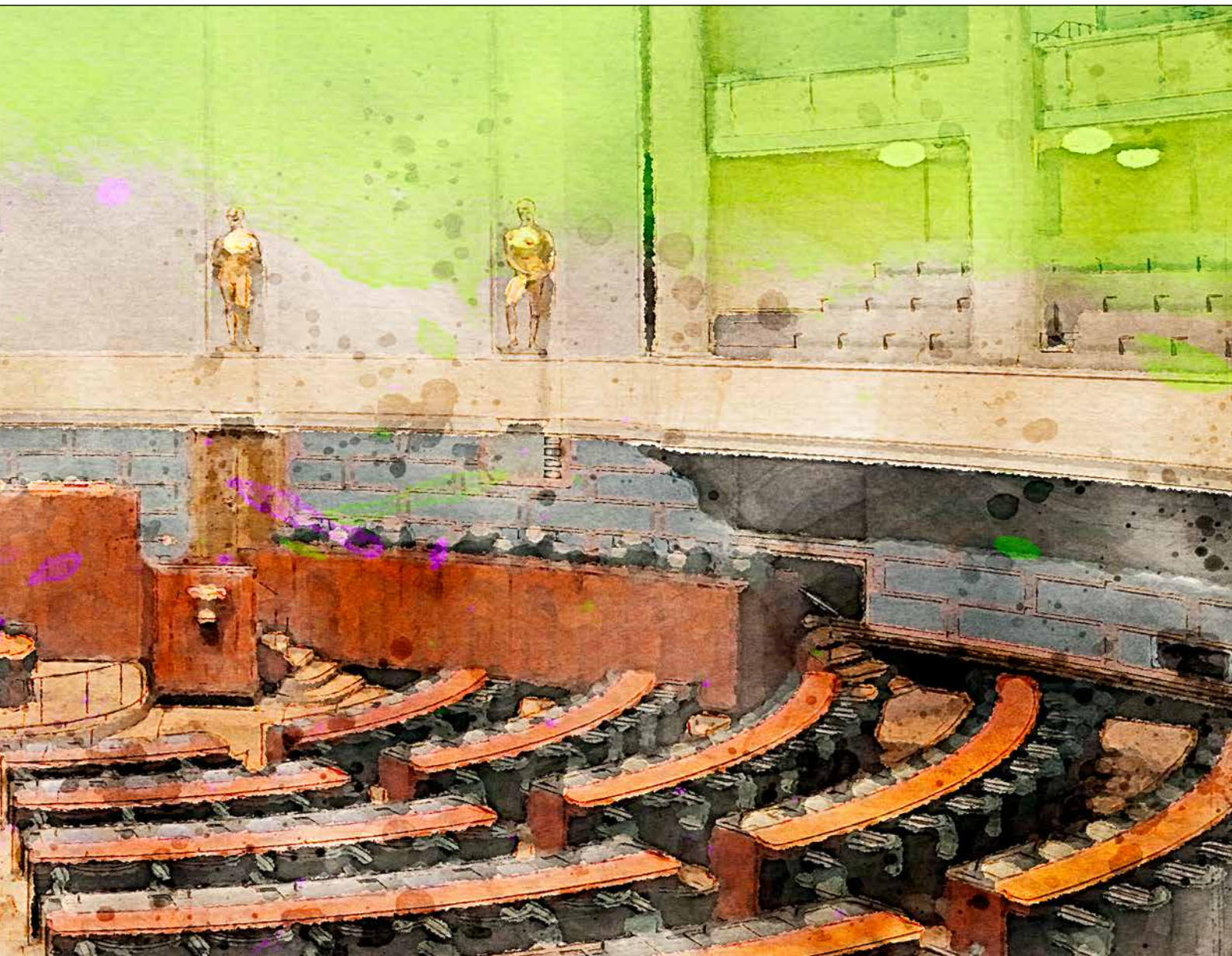
- oppilaitoksessa
 - perehtyminen siihen, mitä järjestöt ovat
 - toimintamahdollisuudet järjestöissä (esimerkiksi kurssit ja vapaaehtoistyö)
 - esitysten valmistaminen järjestöistä (ryhmätyö)
- järjestövierailut
 - opiskelijat tekivät opintokäyntejä järjestöihin
 - järjestöt kävivät oppilaitoksessa esittämässä toimintaansa opiskelijoille
 - opiskelijat osallistuivat kahteen järjestöjen tuottamaan koulutukseen:
 - Plan: Demokratiakasvatus-työpaja (osa yhteiskuntaoppia)
 - Loisto-Setlementti ry:n Sopu-työ: toiminnallinen oppitunti, jonka teemana kunnia kulttuurit, kunniaan liittyvät konfliktit ja seksuaaliterveys (myös osa terveystietoa)

3. Vierailut: eduskunta ja kaupungintalo

Porukalla pääosaan -hankkeessa tutustuttiin teemaan ”kaupungin tärkeät rakennukset”. Hankkeessa tehtiin vierailu sekä eduskuntaan että Helsingin kaupungintalolle.

- Eduskunta: Vuonna 1931 valmistunut Eduskuntatalo on yksi Suomen tärkeimmistä rakennuksista. Siihen tutustuminen avaa opiskelijalle konkreettisia mahdollisuuksia ymmärtää ja tutustua demokratiaan, päätöksentekoon ja kansanedustajien toimintaan. Vierailu eduskuntataloon on luonnollisestikin helpompi pääkaupunkiseudun tai Uudenmaan alueen opiskelijoille. Eduskuntataloon on mahdollista tutustua myös virtuaalisesti. (Eduskunta 2019-)
- Kaupungintalo: Kaupungintalot ovat kaupungin keskeisimpiä hallinto- ja edustusrakennuksia. Porukalla pääosaan -hankkeen opiskelijat tapasivat kaupungintalolla apulaispormestari Nasima Razmyarin. Razmyarin tapaaminen oli tärkeää opiskelijoille, sillä Razmyar on itsekkin taustaltaan maahanmuuttaja.

Vierailut, opintokäynnit ja kaupunkiin tutustuminen mahdollistavat sen, että vasta maahan muuttaneet nuoret voivat tutustua ihmisiin, joilla on sama tausta. Porukalla pääosaan-hankkeen eri vierailujen ja opintokäyntien yhteydessä oli mahdollisuus tutustua useisiin maahanmuuttajataustaisiin, jotka ovat päätyneet erilaisiin tilanteisiin ja ammattiasemiin suomalaisessa yhteiskunnassa. Positiiviset ja myönteiset esikuvat vahvistavat kotoutumista ja tuovat esille konkreettisesti sen, millaisia mahdollisuuksia yhteiskunta tarjoaa.

Kuva: Vectorstock

Tehtävä

KAUPUNGIN TÄRKEÄT RAKENNUKSET

Pohtikaa opiskelijaryhmässä, mitkä ovat kaupunginne tärkeimpiä rakennuksia

- Rakennuksiin tutustuminen luokassa (kartat, kirjat, internet).
- Miksi ne ovat tärkeitä?
- Missä ne sijaitsevat?
- Toteuttakaa opintokäynti tai kävelykierros.

KÄVELYKIERROS

Tutustuminen kaupunkiin ja tärkeisiin/opiskelijaryhmässä tärkeiksi valittuihin rakennuksiin kävellen.

Tarvikkeet:

- kartta (kävelykierroksen kohteet merkitty karttaan)
- oma puhelin (kuvaa itsesi rakennuksen edessä - selfie)

LÄHTEET

Eduskunta 2019 Virtuaalikierrros. Viitattu 1.12.2019. <https://virtuaalikuvaus.com/esittelyt/734/index.php>

Helsingin aikuislukio 2018. Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelma. Viitattu 10.11.2019. <https://www.hel.fi/static/liitteet/opev/helsinginaikuislukio/opsit/Helsingin%20aikuislukio%20aikuis-ten%20perusopetusopetussuunnitelma.pdf>

Kansalaisyhteiskunta 2019. Järjestöhakemisto. Viitattu 1.12.2019. <https://www.kansalaisyhteiskunta.fi/jarjestohakemisto>

Luomala, Juuso 2017. Kovaa osaamista harrastuksista ja vapaaehtoistoiminnasta! – partion kokemuksia hyödynnettäväksi järjestöille osaamisen näkyväksi tekemiseen. Helsinki: Suomen Partiolaiset. Viitattu 3.12.2019. https://media.sitra.fi/2017/08/21140510/Kovaa_osaamista_harrastuksista_ja_vapaaehtoistoiminnasta.pdf

Nuoli ry (Nuoriso- ja Liikunta-alan asiantuntijat) 2019. Nuorisotyön ammattieettinen ohjeistus. Viitattu 3.12.2019. <https://www.nuoli.info/application/files/1314/8457/2406/Nuorisotyonammattieettinenohjeistus.pdf>

Opetushallitus 2017. Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Opetushallitus, määräykset ja ohjeet 2017:9a. Helsinki: Opetushallitus. Viitattu. 15.9.2019. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/aikuisten_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2017.pdf

Opintokeskus Sivis 2019. Näytä osaamisesi digitaalisilla osaamismerkeillä. Viitattu 3.12.2019. <https://www.ok-sivis.fi/palvelut/osaamismerkit.html>

Selkokeskus 2019. Selkokielen tarvearvio 2019. Helsinki: Selkokeskus, Kehitysvammaliitto. Viitattu 2.12.2019. <https://selkokeskus.fi/wp-content/uploads/2019/02/Tarvearvio-2019.pdf>

Tenojoki, Anna-Maria, Rantala, Jukka & Löfström, Jan 2017. Koulussa vai koulun ulkopuolella? nuorten kokemukset yhteiskunnallisen vaikuttamisen oppimisesta. Teoksessa: Elina Pekkarinen & Sami Mälyniemi (toim.) 2017. Opin polut ja pientareet. Nuorisobarometri 2017. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura, Nuorisotutkimusverkosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö.

THL (Terveystieteiden tutkimuskeskus) 2019a. Kotoutuminen ja osallisuus. THL 1.11.2019. Viitattu 1.12.2019. <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/kotoutuminen-ja-osallisuus>

THL (Terveystieteiden tutkimuskeskus) 2019b. Järjestöt kunnassa. Viitattu 15.11.2019. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johdaminen/hyvinvointijohtaminen/hyvinvointijohtaminen-kunnassa/jarjestot-kunnassa>

TEM (Työ- ja elinkeinoministeriö) 2019. Mitä kotoutuminen on? Viitattu 1.12.2019. <https://tem.fi/mita-kotoutuminen-on->

TEM (Työ- ja elinkeinoministeriö) 2018. Kotopolulla – järjestöt kumppaneina kotouttamisessa. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161018/TEM_11_2018_oppaat_Kotopolulla_10092018_web.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Saukkonen Pasi 2013. Erilaisuuksien Suomi: vähemmistö- ja kotouttamispolitiikan vaihtoehdot. Helsinki: Gaudeamus.

Selkokeskus 2019. Selkokielen tarvearvio 2019. Helsinki: Selkokeskus, Kehitysvammaliitto ry. Viitattu 1.12.2019. <https://selkokeskus.fi/wp-content/uploads/2019/02/Tarvearvio-2019.pdf>

Urkki, Salme 2018. "Selkokieli ei ole pelkästään kielikysymys, vaan siinä on kysymys tasa-arvosta, ihmisoikeuksista ja demokratiasta." YLE 5.10.2018. Viitattu 3.12.2019- <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2018/10/05/selkokieli-ei-ole-pelkastaan-kielikysymys-vaan-siina-on-kysymys-tasa-arvosta>

Vänttinen, Katri 2019. Oodi ja kehittyvä kirjastotyö Helsingin kaupunginkirjastossa – kirjasto joustavana alustana, itseohjautuvuus työtapa. Kirjastopäivät 2019. Viitattu 3.12.2019. https://www.kirjastopaivat2019.fi/esitykset/VanttinenKatri_Oodi_ja_kehittyva_kirjastotyö_Kirjastopaivat2019.pdf

BIOLOGIAA JA SUOMEN KIELTÄ SEIKKAILUKASVATUKSEN KEINAIN

KATARIINA KORPELA, JOHANNA SUTINEN & TIINA VALKENDORFF

Kevään merkkien metsästys -luontopolku

Tämä case kertoo toiminnallisesta seikkailupäivästä, joka järjestettiin Nurmijärven luonnossa, Humanistisen ammattikorkeakoulun Kiljavalla sijaitsevalla kampuksella.

Seikkailupäivän aikana Porukalla pääosaan -hankkeen opiskelijat perehtyivät biologian ja suomen kielen sisältöihin toiminnallisesti. Seikkailupäivä piti sisällään luontopolun, joka koostui matalan kynnyksen seikkailullisista tehtävistä.

Tämä case on osasuoritus kahdesta eri kurssista: suomen kielestä ja biologiasta.

Otteet Helsingin aikuislukion opetussuunnitelmasta (2018):

SUOMI: Luonnontieteen tekstit tutummiksi (pakollinen kurssi)

Kurssi voidaan toteuttaa samanaikaisopetuksessa maantiedon, biologian, fysiikan tai kemian kanssa. Kurssilla luetaan luonnontieteellisen alan kielen lukemisen, kirjoittamisen, kuuntelemisen ja puhumisen taitoja sekä syvennetään opiskelun kannalta merkityksellisten tekstien monipuolista lukemista ja tulkintaa. Kurssilla luetaan maantiedon, biologian, fysiikan ja/tai kemian lyhyitä tekstejä ja tutustutaan niiden tiedonalojen kieleen. Kurssilla harjoitellaan tietotekstin hyödyntämistä oman tekstin lähteenä ja mallina sekä laaditaan omia lyhyitä tietotekstejä kuten määritelmiä, selostuksia ja tiivistelmiä

BIOLOGIA 1: Mitä elämä on?

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

- elämän rajat ja mahdollisuudet
- eliökunta ja sen monimuotoisuus
- erilaiset ekosysteemit ja elinympäristöt
- eliöiden rakenteet
- perinnöllisyyden ja evoluution perusteet
- kestävä kehitys

Seikkailupäivän tavoitteet ja tarkoitus

Seikkailupäivä toteutettiin luontopolkuna, jonka teema oli “Kevään merkkien metsästys”. Seikkailupäivän tavoitteena oli tutustua luontoon, tunnistaa toiminnallisten menetelmien avulla kevään merkkejä ja edistää opiskelijoiden luontoon liittyvän sanaston tuntemusta. Tavoitteena oli se, että toiminnallisuus tukisi oppiaineiden sisältöjen ja tavoitteiden oppimista. Tavoitteena oli myös, että luonto oppimisympäristönä toisi vaihtelua ja virkistystä normaaliin kouluarkeen.

Kestävän tulevaisuuden rakentaminen ja ympäristön suojelu ovat aikuisten perusopetussuunnitelman laaja-alaiseen osaamiseen sisältyviä teemoja. Opetussuunnitelmassa todetaan, että ympäristön suojelun merkitys avautuu luonnontieteellisen tiedon ja omakohtaisten luontokokemusten kautta. (Opetushallitus 2017.) Näitä omakohtaisia luontokokemuksia myös seikkailupäivä pyrki tarjoamaan.

Aikuisten perusopetuksen biologian kurssilla yhtenä tavoitteena on, että opiskelijalla on mahdollisuus työskennellä erilaisissa oppimisympäristöissä. Biologian kurssin opetuksessa pyritään työskentelemään luonnossa ja käyttämään erilaisia maastotyömenetelmiä. Lisäksi biologian kurssilla työtapoja valittaessa painotetaan vuorovaikutusta ja yhteisöllisyyttä ottaen huomioon erilaisten opiskelijoiden tarpeet. Tärkeää on myös ohjata opiskelijaa syventämään kiinnostusta luontoa ja sen ilmiöitä kohtaan sekä vahvistamaan opiskelijan luontosuhdetta ja ympäristötietoutta. Nämä edellä mainitut biologian kurssin tavoitteet ovat huomioitu seikkailupäivää suunniteltaessa ja sitä toteutettaessa. (Helsingin aikuislukio 2018.)

Suomen kielen osalta seikkailupäivän aikana vahvistettiin luonnontieteellistä sanastoa. Tarkoituksena oli opiskella vaikeita sanoja käytännön esimerkkien avulla. Sanaston karttuminen edistää mahdollisuuksia omaksua opintojakson tavoitteisiin sisältyviä luonnontieteellisiä tekstejä.

Opetussuunnitelman laaja-alaisista tavoitteista seikkailupäivä tuki erityisesti seuraavia teemoja:

- ajattelu ja oppimaan oppiminen
- kulttuurinen osaaminen ja vuorovaikutus
- arjen taidot
- osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen

Huomioitavia asioita:

- Opiskelijat voivat suorittaa tehtävärastit oman tasonsa mukaan.
- Luontopolulla voi jokainen löytää itselleen sopivan roolin.

Päivän päätteeksi reflektoidaan yhdessä luontopolun kulkua ja sen sisältöä yhdessä ryhmän jäsenten kanssa. Jokainen pääsee kertomaan tuntemuksiaan ja kokemuksistaan. Reflektoinnin avulla voidaan tarkastella toimintaa yksityiskohtaisesti, purkaa opittuja asioita, oppia nimeämään opittua ja tunnistamaan ja ilmaisemaan tunteita.

Toiminnallinen toteutus luonnossa tukee opetussuunnitelmassakin esille tuotua kestävän kehityksen merkitystä. Luontoympäristöön tutustuminen vahvistaa luontosuhdetta ja ympäristöstä huolehtimisen merkitystä.

Luontopolun toteutus

Tämän osuuden (luontopolun toteutus) olivat kokonaisuudessaan suunnitelleet ja toteuttaneet Humanistisessa ammattikorkeakoulussa opiskelleet yhteisöpedagogit Katariina Korpela ja Johanna Sutinen.

Luontopolun ohjeistus:

Luontopolku suoritetaan pienryhmissä (alle kahdeksan henkilöä). Opiskelijat antavat ryhmälleen luontoon liittyvän nimen. Luontopolkua edetään rastilta rastille. Eteneminen tapahtuu pienryhmissä ja rastien välit kuljetaan seuraamalla puihin kiinnitetyjä vihreitä nuolia. Luontopolun alussa on kyltti LUONTOPOLKU ALKAA -kyltti sekä Tietoa metsistä-info.

Luontopolun aikana on erilaisia tehtäviä, joista seuraavilla sivuilla kerrotaan esimerkkejä.

Luontopolun voi toteuttaa myös pienimuotoisesti hyödyntämällä esimerkiksi vain yhtä tai muutamaa rastia eli tehtävää.

Esimerkkitehtäviä

1. TUTUSTUMIS- JA LÄMMITTELYLEIKKI LESKENLEHTIEN ETSINTÄ

Laminoituja leskenlehden kuvia piilotetaan luontoon rajatulle alueelle. Ryhmä etsii kuvia mahdollisimman paljon ja nopeasti annetun ajan sisällä.

2. LUONNON TUTKIMINEN

Luonnon materiaalien tutkiminen luuppien avulla

Toiminnan tavoite: Havainnoida ja tutkia kevään merkkejä, luontoa ja sen erilaisia elementtejä luupeilla.

Tarvikkeet: Luupit

Säännöt: Jokaiselle osallistujalle annetaan oma luuppi. Ohjaaja ohjeistaa kuinka luoppia käytetään ja antaa vinkkejä mitä kaikkea luupilla voi tutkia ja havainnoida. (Esim. puunkuori, kivet, sammal, pieneliöt jne.)

3. LUONTOSOKKO

Ryhmän jäsenet ovat pareittain. Toinen sulkee silmänsä ja laittaa kädet selän taakse kupiksi. Toinen pareista lähtee etsimään jotakin luonnon esinettä, kuten lehteä, käpyä tai kiveä ja tuo sen parilleen tunnusteltavaksi. Tämän jälkeen tunnustelija lähtee etsimään samanlaista esinettä ja tuo sen parilleen tarkistettavaksi ja nimettäväksi. Kun oikea esine on löytynyt, vaihdetaan osia.

4. VUODENAIKAVÄITTÄMÄT

Laminoidut kuvat jokaisesta vuodenajasta + erilaiset väittämät. Ryhmän tehtävä on järjestää kuvat ja väittämät oikein.

Tarvikkeet: Laminoidut kuvat jokaisesta vuodenajasta ja väittämät eri vuodenaajoista

Säännöt: Maahan asetellaan laminoidut kuvat jokaisesta vuodenajasta ja niihin liittyvät erilaiset väittämät, jotka ovat sikin sokin hieman kauempana kuvista. Ryhmän tehtävänä on yhdessä miettiä, mihin vuodenaikaan mikäkin väittämä liittyy ja viedä väittämät yksi kerrallaan oikean kuvan alapuolelle.

.....

5. SANANMUODOSTUS

Pisteellä on erilaisia kuvia kevään merkeistä. Kuvia kuvaavien sanojen kirjaimet ovat sekaisin. Ryhmän jäsenten tulee muodostaa kunkin kuvan alle oikea sana.

Toiminnan tavoite: Kevään merkkien tunnistaminen ja sanojen muistaminen sekä oikeinkirjoitus, yhteistyötaidot, ongelmanratkaisutaidot

.....

6. KIM-LEIKKI

Testataan luontopolun varrella mieleen jääneitä kevään merkkejä. Aluksi kaikki kuvat ovat esillä ja ryhmän jäsenten tulee painaa ne mieleensä. Tämän jälkeen kuvat peitetään ja ohjaaja ottaa yhden kuvan kerrallaan pois ja ryhmän jäsenten tulee muistaa mikä kuva puuttuu.

.....

7. AISTITEHTÄVÄ

Erilaisiin purkkeihin on piilotettu luonnon materiaaleja. Ryhmän jäsenten tulee tunnustelemalla, haistelemalla ja kuuntelemalla selvittää mitä purkeissa on.

Tarvikkeet: Luonnon materiaalit

- tunto: käpy, hiekka, vesi, (sammal)
- tuoksu: havunneulaset, multa.
- kuulo: kivet, havunneulaset

.....

8. JÄRVITEHTÄVÄ

Osallistujille annetaan info "Tietoa järvistä". Havainnoidaan kiikareilla järven ympäristöä. Kuunnellaan rannassa hetki hiljaisuutta ja kevään ääniä.

.....

9. TAIDENÄYTTELY

Kehyksien tekeminen luonnonmateriaalisesta. Jokainen osallistuja valmistavaa kehykset luonnonmateriaaleista ja asettaa sen omasta mielestä sopivaan paikkaan. Tämän jälkeen pidetään pieni taidenäyttely ja kierretään läpi jokaisen osallistujan kehykset. Jokainen kertoo, miksi asetti kehykset haluamalleen kohdalle.

Toiminnan tavoite: Luovuuden ja mielikuvituksen käyttäminen, luonnon kauneuden havainnointi, oman mielipiteen esittäminen

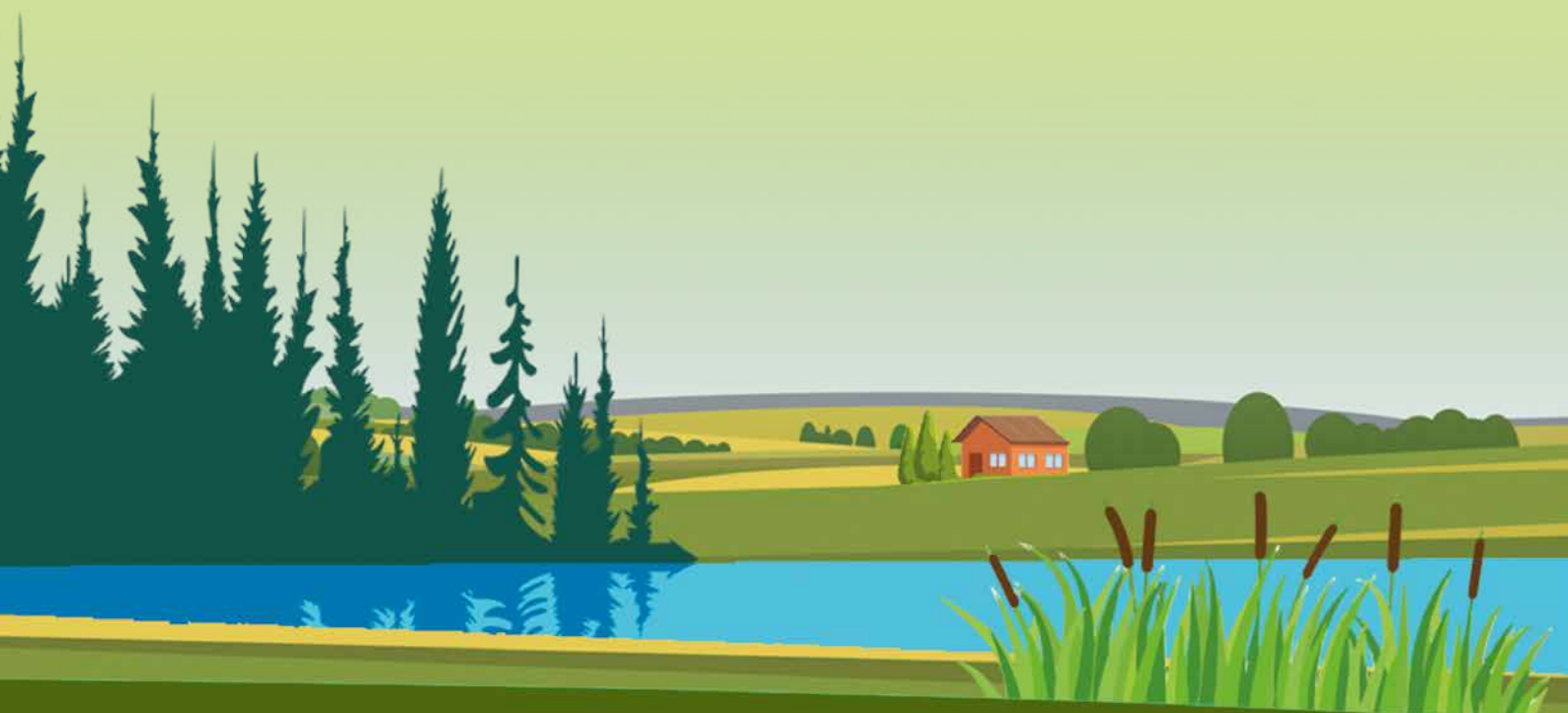
Tarvikkeet: Keppejä (ja narua) kehysten tekoon

.....

10. TOTTA VAI TARUA -JUOKSUTEHTÄVÄ

Ryhmä järjestäytyy riviin. Maahan on piirretty kolme viivaa: "Totta", "En tiedä", "Tarua". Ohjaajat sanovat väittämiä kevään merkkeihin liittyen, jolloin osallistujat juoksevat sille viivalle, mikä on heidän mielestään oikea.

Tarvikkeet: Kolme lappua: "Totta" "En tiedä" "Tarua", oikein/ väärin väittämät ohjaajille paperilla

Opettajan näkökulma: Biologian opetus aikuisten maahanmuuttajien perusopetuksessa

Biologian merkitys

Biologia auttaa opiskelijaa ymmärtämään tieteellistä ajattelua ja tutkimusta. Biologia on usein opiskelijoita kiinnostava aine, ja aiheisältöjen oppiminen ja opettaminen on usein mieluista ja helppoa. Biologia myös opettaa asiatekstin tulkintaa, mikä osaltaan parantaa kielen oppimista. Aineella voi olla terveystiedon kanssa myös merkitystä yksilön omassa elämässä (esim. ihmisen biologia).

Biologian opettaminen maahanmuuttajille

Aikaa tuntuu olevan liian vähän opetussuunnitelman tavoitteisiin nähden. Usein opetus painottuu uusien sanojen oppimiseen - kokemuksellisuus ja kokeellisuus vievät paljon aikaa tämän kohderyhmän kanssa, ja koska kielen kehitystä on tärkeä tukea kaikelle ei jää aina aikaa. Kiireen tuntua ja liian vaikeita sisältöjä tulee kuitenkin välttää, sillä ne eivät edistä oppimista.

Opiskelijat ovat kiinnostuneita ja ennakkoluulottomia. Usein heillä on kuitenkin hyvin vähän kokemusta esimerkiksi luonnossa liikkumisesta Suomessa. Luontosuhdetta tulisi vahvistaa myös opetuksen keinoin.

Millaista on ilmiöpohjainen biologian opettaminen? Mitä tarvittaisiin, että se voisi toteutua paremmin?

Ilmiöoppiminen soveltuu biologiaan erittäin hyvin, mutta sitä voi soveltaa aikaresurssien takia usein vain omana kurssinaan. Esimerkiksi ilmiöksi voisi ottaa kokonaisuuden Helsinki, jota esimerkiksi biologian opettaja voisi käydä läpi be-ge-te -pohjaisesti. Jotta ilmiöpohjaista opetusta voisi käyttää, tarvittaisiin resursseja kursseihin. Kursseihin ei ole useinkaan myöskään materiaalia saatavissa, joten sen tuottaminen aiheesta on opettajan vastuulla.

Opettajan palaute seikkailupäivän projektista

Seikkailuprojekti

Opiskelijat selkeästi nauttivat päivästä luonnossa. Oppiminen oli myös hyvin suunniteltu ja kokonaisuus hyvin valmisteltu. Toiminnallisuutta saisi olla opetuksessa enemmän, mutta usein kokemuksellisuutta ja kokeellisuutta jarruttaa nimenomaan resurssien puute sekä myös OPS:n oppimistavoitteet.

Jos resursseja, olisi...

Jos resursseja olisi enemmän, olisi hienoa toteuttaa integroitu kurssi, jossa olisi teoriaa ja kokemuksellisuutta. Siinä tosin pitäisi olla tarpeeksi aikaresursseja sekä opiskelijoille että opettajille. Se tekisi oppimisesta ja opettamisesta mielekäästä. Helsingin ympäristön monia kohteita voisi hyödyntää siinä enemmän.

LÄHTEET

Helsingin aikuislukio 2018. Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelma. Viitattu 30.5.2018.
<https://www.hel.fi/static/liitteet/opev/helsinginaikuislukio/opsit/Helsingin%20aikuislukio%20aikuis-ten%20perusopetusopetussuunnitelma.pdf>

Opetushallitus 2017. Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Opetushallitus, määräykset ja ohjeet 2017:9a. Helsinki: Opetushallitus. Viitattu 30.5.2018.
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/aikuisten_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2017.pdf

MIRKA KASPER, JUDIT KEMPPILÄ & TIINA VALKENDORFF

Taidekasvatuksen voi yksinkertaisimmillaan ymmärtää toimintana ja kehyksenä, jossa kasvatusta ja taide kytkeytyvät toisiinsa. Porukalla pääosaan -hankkeessa toteutettiin hankkeessa opiskeleville nuorille taidekasvatukseen pohjautuva taidepaja. Paja koostui yhteensä yhdeksästä taidetuokiosta, joiden kesto vaihteli tunnista kahteen. Pajan suunnitteli ja toteutti Porukalla pääosaan -hankkeessa ohjaajana työskennellyt yhteisöpedagogiopiskelija Judit Kempplä yhdessä toisen yhteisöpedagogiopiskelijan, Mirka Kasperin kanssa.

Yhteisöpedagogin osaamiseen kuuluu sosiaalinen vahvistaminen ja yksilön kasvun tukeminen. Nämä teemat olivat myös taidekasvatuspajan taustalla. Molemmat opiskelijat hyödynsivät pajassa aiempaa osaamistaan, sillä toinen opiskelijoista oli aiemmalta koulutukseltaan muotoilija ja toinen oli opiskellut taidekasvatusta.

Helsingin aikuislukion (2018) opetussuunnitelmassa on kuvataide -niminen kurssi, joka on vapaavalintainen. Opetussuunnitelmassa todetaan, että kuvataidekurssilla opiskelija tutustuu tavallisimpiin piirustus- ja maalausvälineisiin. Taidekasvatuspajassa opiskelijat käyttivät välineinä niin värikyniä, maaleja, vesivärejä kuin hillitäkin. Töiden aiheina olivat esimerkiksi omakuva, oma kulttuuri sekä turvallinen paikka. Tarkoituksena oli tarjota heikosti suomea puhuville nuorille vaihtoehtoinen väylä tunteiden ja ajatusten ilmaisuun. Kun yhteistä kieltä ei alkuun ollut, saattoi taide toimia ilmaisun keinona.

Taidekasvatuksella ei ole vain yhtä selkeää määritelmää, mutta se viittaa sekä kasvatukseksi taiteeseen ja taiteen tekemiseen että kasvatukseksi, joka tapahtuu taiteen kautta taiteen kautta (Varto 2001). Sen tavoitteena on tukea ihmisen kasvua ja saattaa taide ja kokija yhteen. Keskiössä on taiteen kokeminen, tulkinta ja taideilmaisu.

Kulttuuritoiminnalla ja taiteella on tutkitusti positiivisia vaikutuksia hyvinvointiin ja terveyteen. Taide tukee eri ikäisten kasvuprosesseja ja auttaa itseyymmärryksessä, mutta myös välittää toisten tunteita ja mahdollistaa empatian. (Ikäehyt 2013.) Erilaiset taidemuodot voivat olla apuna vuorovaikutussuhteen rakentumisessa ihmisten välillä. Taidetta tehdessä voi ilmaista sellaisia tunteita ja kokemuksia, jotka eivät ole aikaisemmin saaneet väylää tulla julki. (Känkänen 2018.)

Taiteen kokemukset ja esimerkiksi käytetyt välineet ovat kulttuurisia. Joissakin kulttuureissa kuvataiteella voi olla kompleksinen suhde uskontoon, ja esimerkiksi islamin uskon suhteen on erilaisia käsityksiä siitä, voiko elävää ihmistä kuvata. Uskonto ja kulttuuriset konventiot voivat siten rajoittaa tai kehystää kuvataiteen tekemisen mahdollisuuksia (Heikkilä 2014,9; Agafonova 2012, 52).

Suomessa lapset perehtyvät taiteen tekemiseen jo esimerkiksi varhaiskasvatuksessa tai perusopetuksessa (ks. esim. Ruokonen, Rusanen & Välimäki 2009). Globaalisti tarkasteltuna monissa muissa maissa lapset eivät välttämättä perehdy kuvataiteeseen osana koulutustaan. Erityisesti pakolais- ja turvapaikanhakijataustaisilla maahanmuuttajilla ei ole välttämättä ollut kotimaassaan mahdollisuuksia kuvataiteen opiskeluun tai monenlaisten kuvataiteen välineiden tai menetelmien käyttöön.

Kuvataiteen tavoitteet, sisällöt ja työtavat Helsingin aikuislukion opetus-suunnitelman mukaan:

Kuvataide 1. Tavoitteet ja sisällöt räätälöidään opiskelijoiden taitotason ja tarpeiden mukaan.

Opiskelija:

- tutustuu tavallisimpiin piirustus- ja maalausvälineisiin ja suomalaiseen taiteeseen
- kehittää hienomotoriikkaa sekä kuvanlukutaitoa tukien samalla suomen kielen kehitystä
- tutkii kulttuurisia, sosiaalisia ja opiskelijoiden omaan elämään ja kiinnostuksen kohteisiin liittyviä teemoja kuvataiteen keinoin

Työtavat:

- opetellaan käyttämään vesivärejä, lyijykynää, liituja ja hiiltä
- käytetään havaintomateriaalina ympäröivää todellisuutta ja esim. internetistä löytyvää kuvamateriaalia
- käydään mahdollisuuksien mukaan vierailuilla taidemuseoissa ja gallerioissa

(Helsingin aikuislukion opetussuunnitelma 2018)

Taidekasvatuspajan toteutus

Taidekasvatuspaja toteutettiin intensiivisenä yhdeksän kerran kokonaisuutena (ks. LIITE 1). Pajaan sisältyi toiminnallisia kuvataiteen harjoituksia eri välineitä hyödyntäen ja lisäksi tutustuminen Ateneumin Taidemuseoon (LIITE 2).

Pajan sisällöt voi jakaa ajallisesti kolmeen temaattiseen kokonaisuuteen, joita ovat: alku, taidetyöskentely ja lopetustoimet.

Alku

- virittäytyminen aiheeseen, tutustuminen

Taidetyöskentely

- erilaiset taideteokset ja vierailu museoon

Lopetustoimet

- kokemusten jakaminen, töiden esittely, palaute opiskelijoille
- opiskelijoiden antama palaute: opiskelijat antavat palautteen esimerkiksi tunnelapujen avulla (hymiöt palautteenannon tukena)

Ohjaajien havainnot taidepajasta

Ohjaajat kirjoittivat joka tunnin jälkeen tekemiään havainnot ja huomioita muistiin. Kooste havainnoista:

- Taidepajan alkaessa osa opiskelijoista toi esille, että he eivät osaa piirtää tai he eivät pidä piirtämisestä.
- Aluksi opiskelijoilla oli kokemus siitä, että he eivät ymmärrä kuvataiteen merkitystä.
- Aluksi kokemus siitä, että ei osaa piirtää.
- Opiskelijaryhmä vaikutti tekevän mielellään annettuja tehtäviä.
- Ryhmässä oli positiivinen, innostunut ilmapiiri.
- Opiskelijat vaikuttivat pitävän taiteen tekemisestä, vaikka osa oli tottumattomia.
- Opiskelijat ottivat tekemistään teoksista myös kuvia ja videoita.
- Taidepajassa aika tuntui menevän nopeasti, eikä opiskelijoilla ollut tunnin päättyessä kiire pois.
- Piirrookset ja muut teokset toivat esiin mukavia muistoja, mutta myös haikeuden tunteen.

Opiskelijoiden palaute

Opiskelijoilta kerättiin palautetta keskustellen ja myös äänestäen pitkin kurssia. Opiskelijoiden osallisuus ja näkemykset huomioitiin kurssin suunnittelussa ja toteutuksessa.

Lopuksi opiskelijoilta kerättiin myös palautetta kurssista.

Kooste opiskelijoiden palautteesta:

- Yhteisteokset olivat mukavia.
- Välillä olisi voinut saada enemmänkin neuvoja.
- Oli mukava tehdä kortteja muille.
- Sain uutta tietoa Suomesta ja Suomen historiasta.
- Opin uusia suomenkielen sanoja.

LÄHTEET

Agafonova Julia. 2012. Maahanmuuttajat suomalaisessa koulussa. Ongelmia ja sopeutumiseen liittyviä vaikeuksia. Opettajankoulutuslaitos. Tampereen yliopisto. Pro gradu-tutkielma. Viitattu 3.12.2019. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/84429/gradu06625.pdf?sequence=1>

Heikkilä Maarit. 2014. Itä maalaa länttä. Islamilaistautaiset taiteilijat Suomessa. Kulttuuripolitiikan maisteriohjelma. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu-tutkielma. Viitattu 3.12.2019. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/43420/URN%3aNB%3afi%3ajyu-201405151724.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Helsingin aikuislukio 2018. Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelma. <https://www.hel.fi/static/liitteet/opev/helsinginaikuislukio/opsit/Helsingin%20aikuislukio%20aikuisten%20perusopetusopetussuunnitelma.pdf>

Ruokonen Inkeri, Rusanen Sinikka & Välimäki Anna-Leena. 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä, tekemistä. Opaskirja. Viitattu 1.12.2019. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80314/3ade1cb7-b61e-4c73-b0a8-b0305b3f927b.pdf?sequence=1>

Varto, J. 2001. Kauneuden taito. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

LIITE 1. Kurssin sisällöt

1. Tutustuminen ja kulttuurien kirjo

- taidekurssin sisällöt ja tarkoitus, toiveiden kerääminen
- keskustelu kulttuureista ja sen pohjalta yksilötehtävä: jokainen valitsee jonkun tärkeän asian omasta kulttuuristaan ja piirtää/maalaa siitä haluamallaan tavalla.
- lopuksi yhteistaideteos, jonka aiheena "kulttuurien kirjo"
- lopuksi: yhteistaideteoksen tarkastelu ja keskustelu
- tarvikkeet: iso valkoinen rulla paperia, peitevärejä, suteja ja pensseleitä, pienempiä papereita (A3), kyniä, maaleja, vesikippoja
- tavoitteena ryhmäytyä ja tutustua kurssin sisältöihin, kuvaamataidon eri materiaaleihin ja tarvikkeisiin, muihin opiskelijoihin ja heidän kulttuureihinsa

2. Omakuva

Lämmittelytehtävä: Opiskelijat jaetaan pareihin: piirretään kuva toisesta

- ensin aikaa 10 sekuntia
- piirretään vasemmalla kädellä 30 sekuntia
- piirretään suulla 30 sekuntia

Tavoitteena rentoutuminen, heittäytyminen, leikkisyys

Omakuvaan orientoivat harjoitukset

- voimavarojen miettiminen
- myönteiset sanat - valitse vähintään kolme kpl
- jatka lauseita: "Minä olen... "

Mikä omakuva on?

Tutustuminen omakuviin historiasta tähän päivään.

Esimerkiksi Helene S:n eri muotokuvat, Vincent van Gogh ja selfie-valokuvat.

Omakuvan piirtäminen

- halutessaan opiskelija voi ottaa kuvan itsestään (selfie)
- ideana ei ole tehdä peilikuvaa vaan omannäköinen kuva
- voidaan käyttää mallina piirustukseen
- tarvikkeet: paperia, hiili + yksi väri
- lopuksi töiden esittely ja keskustelu

3. Turvallinen paikka

Katsotaan kuvia erilaisista "maisemista": mielenmaisemat, rakennettu ympäristö ja luonto

Pohdinta: miltä näyttää hyvä olo väreinä ja muotoina

Mindfulness-harjoitus: matkustetaan mielikuvissa paikkaan, jossa on turvallinen ja hyvä olla

- miltä siellä näyttää
- mitä värejä
- miltä tuoksuu
- mitä asioita
- onko se ulkomaailmassa vai omassa mielikuvituksessa
- onko siellä muita? keitä siellä on?

Piirustus- tai maalausharjoitus: piirretään/maalataan paikka, jossa on hyvä olla, jonne voi ainakin mielen tasolla palata

- tarvikkeet: paperia, akryyliliidut ja vesi
- lopuksi keskustelu

Huomio. Tämä kokonaisuus kesti kahden pajakerran ajan.

4. Perhe / läheiset

Aiheena tärkeät ihmiset - materiaaleina peitevärit

Pohdinta: ketä kaikkia perheeseen voi kuulua?

- vanhemmat
- isovanhemmat
- sisarukset
- serkut
- muut sukulaiset
- sisarusten lapset

Perheeseen voidaan katsoa kuuluvan myös ystäviä, eläimiä, lapsuudenperhe, tulevaisuuden perhe, oma tukiverkosto, auttajat

- tarkastellaan perhepotretteja ja muita kuvia/maalauksia joissa esiintyy toisilleen läheisiä ihmisiä
- tarvikkeet: paksua piirustuspaperia, peitevärit
- tehtävänä piirtää potretti, jossa perhe tai läheisiä ihmisiä

Lopuksi töiden esittely

5. Parempi maailma – kestävä kehitys

Tietoisku: kestävä kehitys, globaalit haasteet ja mahdollisuudet, kestävä kehityksen tavoitteet

Pohdinta: Mitä erityisesti haluaisin, että maailmassa olisi paremmin

- erilaisten julisteiden tarkasteleminen
- tehtävänä valita yksi kestäväan kehitykseen liittyvä tavoite ja tehdä aiheesta juliste

6. Talvi

Keskustelu: mitä sanoja liittyy Suomen talveen?

Suomalainen kulttuuri talviaikaan

Joulukorttien tai talvikorttien askartelu

- tarvikkeet: kartonkeja, kiiltokuvia, glitteriä, kulta-/hopeatusseja, eri värisiä nauhoja, huopaa, sormivärejä, pumpulia, liimaa, saksia

Lumihiutaleet:

- hiutaleiden askarteleminen ikkunoihin
- lumihiutaleesta kertovan lyhyen tekstin lukeminen

Yhteistaideteos: talvi

- tarvikkeet: iso paperi, peitevärit

7. Tutustu taiteilijaan

Tutustu yhteen seuraavista taiteilijoista

- Helene Schjerfbeck
- Akseli Gallen-Kallela
- Hugo Simberg
- Katja Tukiainen
- Jani Leinonen
- Miina Äkkijyrkkä
- Osmo Rauhala
- Kaisa Leka

Valitse taiteilijan tekemä taideteos ja kerro siitä muille

- mitä kuva esittää?
- mitä tunteita kuva herättää?
- oman mielipiteen esittäminen teoksesta
- pohdinta: miksi taiteilija on halunnut tehdä tämän työn?
- lyhyt esitelmä taiteilijasta (1 sivu, tietokoneella)

Opiskelijoiden omat toiveet: mistä haluaisit tehdä teoksen?

8. Ateneum

Aluksi tarkastellaan yhdessä kolmea teosta:

- Hugo Simberg: Haavoittunut enkeli
- Akseli Gallen-Kallela: Aino-triptyykki
- Albert Edelfelt: Leikkiviä poikia rannalla

Sen jälkeen vapaa tutustuminen museoon

LIITE 2:

Vierailu taidemuseo Ateneumissa

Tehtävä (suomen kieli ja kuvaamataito)

1. Katsele ensin rauhassa ympärillesi ja tutustu esillä oleviin töihin.
2. Valitse sitten sinua eniten kiinnostava työ.
3. Vastaa seuraaviin kysymyksiin kokonaisilla lauseilla:
 - a. Kuka henkilö / taiteilija on tehnyt tämän työn?
 - b. Mikä on teoksen nimi?
 - c. Mitä asioita, esineitä ja ihmisiä näet kuvassa?
 - d. Mitä värejä teoksessa on?
 - e. Mitä tunteita teoksessa näkyy?
 - f. Mitä mieltä sinä olet tästä työstä?

TAIDE- JA KULTTUURIPASSI

PÄIVI RUUTIAINEN

Helsingin aikuislukiossa on ollut aiemmin käytössä liikuntapassi. Opiskelijat ovat harrastaneet omaehtoisesti tai ohjatusti liikuntaa ja merkinneet suorituksensa passiin. Tämä passi on toiminut todisteena liikunnan suorittamisesta. Lisäksi sen oheen on voitu pyytää pieni kirjallinen tehtävä. Tämän perusteella opiskelijat ovat voineet saada suoriutusmerkinnän liikunnasta, joka on vapaavalintainen aine. Toimintatavan tarkoituksena on ollut liikunnallisen elämäntavan tukeminen. Passi on mahdollistanut sen, että opiskelija on voinut tehdä suoritukset itselleen sopivana ajankohtana.

Aikuislukiolle tehtiin keväällä 2019 pilotti taide- ja kulttuuripassista, jotta voitaisiin nähdä, miten se toimisi. Idea oli sama kuin liikuntapassissa, mutta toteutus tehtiin tällä kerralla ohjatusti siten, että Humakin kulttuurituotannon opiskelija vastasi tästä kokonaisuudesta. Taide- ja kulttuuripassi sisälsi neljä erilaista tapahtumaa:

- Mashall-esityksen katsominen
- Noin viikon uutiset-televisio-ohjelman kuvaukset
- tutustuminen keskuskirjasto Oodiin
- Oma näyttely-tilaisuus oppilaitoksessa, johon opiskelijat toivat oman kulttuurinsa taidetta

Mitä edellyttää oppilaitokselta?

Taide- ja kulttuuripassin käyttöönotto edellyttää oppilaitokselta organisointia. Tehtävänä on organisoida taidepassin käyttöönotto, ohjata opiskelijoita ja tunnistaa hankittu osaaminen. Lukuvuoden alussa on hyödyllistä tehdä kattava listaus mahdollisista organisaatioista, paikoista ja tilaisuuksista ja päivittää sitä lukuvuoden aikana.

Listan yhteydessä on tärkeää tuoda esille myös tieto mahdollisesta pääsymaksusta tai muista kustannuksista. Perusopetus on opiskelijalle maksutonta ja taide- ja kulttuuripassin ideana on tukea taiteeseen ja kulttuuriin tutustumista. Tästä johtuen ilmaisten kohteiden kartoittaminen on tärkeää. Monet taide- ja kulttuuriorganisaatiot voivat tarjota ilmaisia tutustumiskäyntejä ja vierailuja opiskelijoille. Esimerkiksi museoihin voi olla kerran kuu-kaudessa ilmainen sisäänpääsy tai niissä voidaan pitää satunnaisemmin opiskelijapäiviä, jolloin sinne pääsee ilmaiseksi. Galleriat ovat pääsääntöisesti maksuttomia, joten niitä voi suositella taiteesta kiinnostuneille.

Teattereissa on yleensä pääsymaksu, mutta niihin voi päästä koeyleisöksi ilmaiseksi. Televisio-ohjelmiin voi päästä yleisöksi joko tuotantoyhtiön omien sivujen kautta (esim. Yle) tai tuotantoyhtiöt ottavat toisinaan yhteyttä oppilaitoksiin etsiessään yleisöä.

Ilmaisia musiikkiesityksiä voi olla esimerkiksi kulttuurikeskuksissa, mutta maksuttomia esityksiä on myös esimerkiksi Musiikkitalossa. Myös kenraaliharjoituksiin voi saada liput ilmaiseksi tai edullisempaan hintaan. Monilla taideorganisaatioilla on yleisötyötä, jonka puitteissa voi päästä ilmaiseksi joihinkin tapahtumiin.

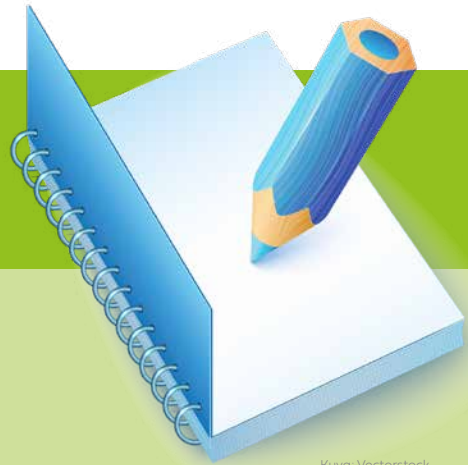
Monet taideorganisaatiot järjestävät myös erilaisia työpajoja, joissa opiskelijat pääsevät myös osallistumaan aktiivisesti taiteen tuottamiseen. Tämä mahdollistaa opiskelijan osallistumisen ja muutoksen passiivisesta katsojasta aktiiviseksi tekijäksi. Taide- ja kulttuuripassiin voi sisällyttää myös omaehtoista toimintaa. Tästä esimerkkejä ovat kaunokirjallisen teoksen lukeminen, elokuvan katsominen, levyä kuunteleminen.

Käyntien dokumentointi ja integroiminen opetussuunnitelmaan

Käyntien ja vierailujen dokumentoinnissa on useita vaihtoehtoja. Taide- ja kulttuuripassi voi olla esimerkiksi A4-kokoinen dokumentti, jossa on taulukko, mihin merkitään päivämäärä ja vierailukohde. Tämän lisäksi tehtävänä voi olla lisäsuorituksia. Sopivia lisäsuoritusvaihtoehtoja vierailujen dokumentoinniksi ovat esimerkiksi kirjallinen oppimispäiväkirja, arvostelun kirjoittaminen tai valokuvaa ja videota sisältävät dokumentoinnit.

Taide- ja vierailukohteista ja lisätehtävistä riippuen taide- ja kulttuuripassia voi hyödyntää useissa eri oppiaineissa. Esimerkiksi kaikki puhetta tai suomen kielistä tekstiä sisältävät esitykset tukevat suomen opintoja. Monet taide- ja kulttuurikohteet tukevat myös esimerkiksi kuvataiteen, musiikin, yhteiskuntaopin tai historian sisältöjä sekä laaja-alaisen osaamisen kehittymistä. Taide ja kulttuuripassi sopii aikuisten perusopetuksessa niin alkuvaiheen kuin päättövaiheenkin opintoihin.

Tehtävä

Kuva: Vectorstock

TAIDE- JA KULTTUURIPASSI

Passiin kirjataan kaikki suoritukset seuraavasti:

- vierailukohde
- päivämäärä

Täydentävät kysymykset:

- kuvaus vierailukohteesta: mitä, missä, milloin, miksi?
- arviointi: kirjallinen tai esimerkiksi arviointiasteikko

Taidepassin suoritusten pohjalta laajemmaksi tehtäväksi sopii oppimispäiväkirja.

Oppimispäiväkirja ja tukikysymykset:

- Mihin eri taidealoihin olet tutustunut?
- Kerro vierailukohteista: mitä esityksiä/näyttelyitä/teoksia kävit katsomassa?
- Millaisia ajatuksia vierailukohteet herättivät?
- Kerro mikä oli mieluisin tutustumiskohde. Miksi?
- Mitä opit?

Kuva: Vectorstock

TAIDEPROJEKTIT JA NIIDEN OPINNOLLISTAMINEN

PÄIVI RUUTIAINEN

Porukalla pääosaan -hankkeen osatoteuttajat Ryhmäteatteri ja Uuden tanssin keskus Zodiak toteuttivat hankkeessa taideprojektit. Molemmat osatoteuttajat suunnittelivat ja toteuttivat taideprojektit itsenäisesti. Niissä taidetta ja kulttuuria käytettiin oppimisen välineenä välineenä. Pyrkimyksenä oli se, että opiskelijat voisivat hyödyntää osallistumisen taideprojekteihin osana peruskouluopintojaan.

Ryhmäteatterissa toimii nuortenteatteri RyhmisNuoret, ja Porukalla pääosaan -hankkeen opiskelijat osallistuivat Ryhmisnuorten toimintaan hankkeen ensimmäisenä lukuvuotena. Projektissa valmistettiin esitys *2081- Isoveli valvoo*, mikä pohjautui Janne Saarakkalan näytelmäsovitukseen George Orwellin teoksesta 1984. Teoksen ohjauksesta ja suunnittelusta vastasi Jonna Wikström. (Ryhmäteatteri 2018.) Esitykseen osallistui sekä kantasuomalaisia nuoria että Porukalla pääosaan -hankkeen maahanmuuttajataustaiset nuoret.

Laajan, lukuvuoden mittaisen taideprojektin aikana opiskelijat oppivat paljon uutta mutta opitun hyödyntäminen täysimääräisesti osaksi opintoja oli haasteellista. Vaikka projektissa syntyi osaamista, niin kaikki toiminta ei ollut kuitenkaan integroitavissa peruskoulun oppimäärään. Osaamisen tunnistaminen sujui helposti vapaavalintaisista aineista esimerkiksi musiikin ja liikunnan kohdalla. Liikunta ja musiikki olivat helppoja oppinnollistamisen kannalta, koska niissä ei ole numeroarviointia vaan ainoastaan suoritusmerkintä.

Taideprojektin osana opiskelijat harjoittelivat suomen kieltä esimerkiksi seuraavilla tavoilla: lukemalla esitykseen liittyviä tekstejä, kirjoittamalla pieniä tarinoita suomeksi ja opettelemalla esityksen vuorosanoja ja ääntämistä ulkoa. Paljon harjoitusta puhekielen käyttöön tapahtui myös kaikessa kommunikaatiossa pitkin teatteriprojektia. Suomen kielen osaamisen osalta osaamisen kehittymistä ja tasoa arvioi suomen kielen opettaja Mari Nikonen. Osa hänen suunnittelemistaan näytöistä ja tehtävistä esitellään tässä oppaassa (ks. Mari Nikosen ja Tiina Valkendorffin teksti tässä kirjassa).

Zodiakin taideprojekti (Mashallah) toteutettiin hankkeen toisena lukuvuonna. Projektin toteutti Zodiakin tanssitaiteilija Sanna From yhteistyössä kuvataiteilija Heta Kuchkan kanssa. Esityksessä pohdittiin sitä, ketkä yhteiskunnassamme tulevat nähdyiksi ja kuululuiksi? Mitkä asiat ovat kullekin tärkeitä ja kuka saa päättää, mikä on tärkeää? Miten kohtaamme tuntemattoman? (Zodiak 2019a.)

Mashallah- teoksessa yhdistettiin liikettä ja mediataidetta ja esityksen harjoituksissa käytettiin Zodiakin kehittämää kielten opetuksen työpajamenetelmää. Työpajat tarjoavat toiminnallisia, liikkeeseen perustuvia tapoja kielten opiskeluun. (Zodiak 2019b.) Zodiakin

käyttämän TALK-menetelmän hyödyntäminen edellyttää sitä, että mukana intensiivistä yhteistyötä tekemässä on kielen opettaja. Zodiakin projektissa oli mukana suomalaisia senioritanssijoita, joiden kanssa toimiessa opiskelijat saattoivat jälleen kasvattaa suomen kielen osaamistaan.

Zodiakin projektin opinnollistamisen suunnitteleminen aloitettiin hyvissä ajoin ennen projektin alkua. Toiveena oli, että Zodiakissa tapahtuva työskentely voitaisiin integroida mahdollisimman moneen oppiaineeseen. Opinnollistaminen suomen kieleen oli helppointa. Peruskoulun päättövaiheeseen sisältyy yhteensä 13 suomen kurssia, joten tästäkin johtuen toiminnan integrointi suomen opetukseen oli luontevaa.

Suomen kielessä saadun osaamisen tunnistaminen onnistuminen mahdollistui, koska käytettävissä oli tähän varattu lisäresurssi, hankkeeseen palkattu suomen kielen opettaja. Opettajan tehtävänä oli osallistua kehittämistyöhön, suunnitella ja toteuttaa opetusta integroituna taideprojektiin ja arvioida opetusta. Opettaja osallistui joihinkin Zodiakin harjoi-

tuksiin ja antoi opiskelijoille tehtäviä, jotka liittyivät harjoituksiin, taiteeseen ja esityksen tekemiseen. Lisäksi opettaja suunnitteli mahdollisuuksia suomen kielen osaamisen näyttämiseen (ks. Anna Louhensalon artikkeli tässä teoksessa).

LÄHTEET

Ryhmäteatteri 2018. 2081 – isoveli valvoo. Viitattu 1.12.2019. http://www.ryhmateatteri.fi/ohjelmisto/___isoveli_valvoo

Zodiak - Uuden tanssin keskus 2019a. Sanna From – Heta Kuchka: Mashallah – ملءاشام. Viitattu 2.12.2019. <https://www.zodiak.fi/kalenteri/sanna-heta-kuchka-mashallah-mshllh>

Zodiak - Uuden tanssin keskus 2019b. TALK. Viitattu 2.12.2019. <https://www.zodiak.fi/talk>

SUOMEN KIELEN NÄYTÖT

MARI NIKONEN & TIINA VALKENDORFF

Porukalla pääosaan -hankkeen tavoitteena oli tukea opiskelijoiden suomen kielen oppimista luonnollisissa arkielämän konteksteissa. Hankkeen toimintatapana oli jatkuva ja aktiivinen keskustelu ja suomen kielen opiskelu erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Näitä vuorovaikutustilanteita syntyi päivittäisessä toiminnassa sekä oppilaitoksessa että muissa oppimisympäristöissä. Ensimmäisen lukuvuoden aikana näistä muista oppimisympäristöistä keskeinen oli helsinkiläinen teatteri. Hankkeen osatoteuttaja Ryhmäteatteri toteutti hankkeessa lukuvuoden mittaisen teatteriprojektin.

Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelmassa todetaan, että kielitietoisessa yhteisössä jokainen työntekijä on kielellinen malli maahanmuuttajalle. Opetussuunnitelman mukaan oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa toisten opiskelijoiden, opettajien ja muiden aikuisten sekä eri yhteisöjen ja oppimisympäristöjen kanssa. (Opetushallitus 2018.)

Vaikka kielitietoisessa yhteisössä kaikki voivat tukea maahanmuuttajan kielen oppimista, kaikki eivät voi arvioida sitä osaksi formaalia koulutusta. Hankkeessa järjestettiin mahdollisuuksia antaa opettajalle näyttöjä omasta osaamisestaan.

Tässä tekstissä esitetään tästä kolme esimerkkiä, kurssit: “Viestitään”, “Mieli-piteen ilmai-seminen ja perusteleminen” ja “Keskustellaan”. Esimerkit ovat Helsingin aikuislukion aikuisten perusopetukseen kuuluvia kursseja. Ne edustavat summatiivista arviointia, eli osaamisen arviointia tilanteessa, joka määrittää opiskelijan kurssiarvosanan (ks. esim. Luostarinen & Ouakrim-Soivio 2019). Näytöt on suunnitellut Porukalla pääosaan -hankkeessa työskennellyt suomen kielen opettaja Mari Nikonen.

s213: Viestitään

Opinto-opas:

Kurssilla harjoitellaan työelämän ja arjen viestintätilanteita kirjallisesti ja suullisesti sekä tutustutaan muodollisen ja tuttavallisen kielen eroihin. Kurssilla harjoitellaan sähköposti-viestinnässä ja puhelinkeskusteluissa tarvittavaa fraseologiaa.

Toteutus:

Viestintätilanteiden harjoittelemista luonnollisissa ympäristöissä suullisesti ja kirjallisesti yhden lukuvuoden aikana. Harjoittelua tapahtunut sekä opettajajohtoisesti eri oppiaineiden yhteydessä että toiminnallisissa tilanteissa, esim. nuorisotalopäivien aikana.

Arviointi:

Näyttö. Sähköpostin kirjoittaminen ja keskusteluharjoitus: asiointi viranomaisen kanssa.

- **Sähköpostin kirjoittaminen**

Tehtävänä oli ilmoittautua sähköpostitse suomen kielen kurssille. Sähköpostin lähettäminen opettajalle, asianmukaiset tervehdykset ja asiasisältö.

- **Keskusteluharjoitus: asiointi viranomaisen kanssa, asunnon hakeminen**

Keskustelutehtävä, jossa opettaja esittää viranomaista, joka antaa asunnon hakemiseen liittyvää neuvontaa ja ohjausta. Opiskelija esittää asunnon hakijaa. Opiskelijan tehtävänä on kertoa asuntoa koskevista toiveista, osallistua keskusteluun ja vastailta kysymyksiin. Asianmukaiset alku- ja lopputervehdykset.

s27: Mielenpitemien ilmaiseminen ja perusteleminen:

Opinto-opas:

Kurssilla harjoitellaan mielenpitemien ilmaisemista ja argumentointia erilaisissa vuorovaikutustilanteissa sekä tutustutaan erilaisiin mielenpitemeteksteihin ja opitaan niiden avulla argumentointiin liittyviä fraaseja ja ilmauksia, tuttavallisuuden ja muodollisuuden ilmaisemista, modaalisuutta ja mielenpitemien vahvistamisen ja pehmentämisen keinoja sekä argumentointia. Kurssilla kirjoitetaan mielenpitemeksti ja pidetään lyhyt mielenpitemepuheesitys. Kurssilla harjoitellaan prosessikirjoittamista.

Toteutus:

Hankkeen toiminta-aikana harjoituksia mielenpitemien ilmaisusta ja argumentoinnista. Keskustelua mielenpitemeistä, mielenpitemien ilmaisemisesta ja mielenpitemien kuuntelemisesta.

Arviointi:

Näyttö. Mielenpitemekstin kirjoittaminen ja esittäminen.

- **Tehtävänä oli valita yksi seuraavista teemoista ja**

- a) kirjoittaa oma, perusteltu mielenpiteme tai vasta-argumentti ja
- b) esittää se koko luokalle.

Teemat:

1. Demokratia ei toimi Suomessa. Ihmiset eivät ymmärrä, ketä he äänestävät, ja siksi eduskunta on täynnä ihmisiä, jotka eivät osaa säätää lakeja.
2. Suomalainen terveydenhoito toimii täydellisesti. Kaikki saavat aina apua, eikä järjestelmässä ole mitään ongelmia.
3. Helsingissä on liian kallista asua ja elää.

Opettajan huomio

Huomasin, että mielipiteen ilmaisemista on harjoiteltu. Ajattelin, että tehtävä olisi hyvin haastava. Aiempi kokemukseni on se, että maahanmuuttajien keskuudessa mielipiteen ilmaisu ei ole aina helppoa. Kaikissa kulttuureissa mielipiteen ilmaisua ei harjoitella samalla tavalla kuin Suomessa. Yllättäen tämä, haastavaksi luulemani tehtävä, oli heti kaikille ihan selvä. Lähes kaikki selvisivät tehtävästä ilman suurempia ongelmia. Heillä oli tietoa teemoista ja näkemyksiä, joita he osasivat perustella. Opiskelijat esiintyivät rohkeasti luokan edessä.

s214: Keskustellaan

Opinto-opas:

Kurssilla tarkastellaan puhe- ja kirjakielen eroja sekä harjoitellaan arkipäivän keskustelutilanteita ja eläytyvää kuuntelua.

Toteutus:

Arkipäivän luonnollisia keskustelutilanteita yhden lukukauden aikana eri konteksteissa. Taideprojektiin osallistuminen ja siihen sisältyneet luonnolliset ja esitykseen liittyvät vuorovaikutustilanteet ja keskusteluharjoitukset.

Arviointi:

Näyttö. Kahdenkeskinen keskustelutilaisuus opiskelijan kanssa.

Keskustelun teemat:

- Kerro minulle kuluneesta vuodesta. Mitä olet oppinut?
- Millaisia tekstejä olet lukenut vuoden aikana?
- Mistä tiedät, että teksti on luotettava?
- Kerro minulle teatterista (Porukalla pääosaan -hankkeen taideprojekti).
Mitä olet oppinut vuoden aikana? Millaisia asioita olette tehneet ja mitä aiheita olette käsitelleet?

LÄHTEET

Helsingin aikuislukio 2018. Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelma 1.1.2018. Viitattu 9.10.2019.
<https://www.hel.fi/static/liitteet/opev/helsinginaikuislukio/opsit/Helsingin%20aikuislukio%20aikuis-ten%20perusopetusopetussuunnitelma.pdf>

Luostarinen, Aki & Ouakrim-Soivio, Najat 2019. Arvioinnin erilaiset tehtävät. Teoksessa: Arvioinnin käsikirja. Helsinki: PS-Kustannus.

Opetushallitus 2017. Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Opetushallitus, määräykset ja ohjeet 2017:9a. Helsinki: Opetushallitus. Viitattu 18.8.2019.
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/aikuisten_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2017.pdf

NELJÄ TOISIN TEHTYÄ SUOMEN KIELEN KURSSIA

ANNA LOUHENSALO

Tässä tekstissä esitellään neljä suomen kielen kurssia, joita toteutettiin toisin, luokkahuoneen ulkopuolella ja Porukalla pääosaan -hankkeen projekteissa. Esimerkeissä kerrotaan kurssin nimi Helsingin aikuislukion opinto-oppaassa, kurssin tavoitteet, sisältö, toteutus ja arviointi.

Esimerkki 1

Kurssin nimi: Median tekstejä ja kuvia

Kurssin tavoitteet

S24 Median tekstejä ja kuvia kuuluu aikuisten peruskoulun opetussuunnitelman pakollisiin kursseihin. Porukalla pääosaan -hankkeen kontekstissa muualla hankitun osaamisen tunnistaminen on oleellinen osa tämän kurssin filosofiaa, sillä kurssi oli integroitu kokonaisuudessaan Zodiakin tanssiteokseen. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että koko s24 -kurssin oppimäärä suoritettiin teokseen osallistumalla.

Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman mukaan s24 Median tekstejä ja kuvia -kurssilla on tarkoitus perehtyä erilaisiin digitaalisiin teksteihin ja oppia arvioimaan niitä lähdekriittisesti. Keskeistä on opetella käyttämään toista tekstiä oman tekstin pohjana ja harjoitella referoimiseen ja lainaamiseen liittyviä käytäntöjä. Lisäksi kurssilla tarkastellaan erilaisia uutistekstejä ja -kuvia sekä tutkitaan niiden tavoitteita, kuten keskeisiä vaikuttamisen keinoja. (Opetushallitus 2017).

Osa mediateksteihin tutustumisesta tapahtui Mashallah-tanssiteoksen harjoituksissa, sillä paitsi tanssia, teos sisälsi myös liikkuvaa kuvaa. Lisäksi keskeinen kielenoppimisen metodi oli tanssiharjoitusten aikana tutustua monimediaisiin, tanssiteoksen teemoja käsitteleviin teksteihin. Toin opetukseen mukaan helposti lähestyttäviä mediatekstejä, jotka tavalla tai toisella liittyivät esityksen teemoihin ja joiden tarkoitus oli avittaa kielenoppimisessa. Osan teksteistä selkosuomensin, osaa en.

Miten kurssi toteutettiin?

Suomen kielen osaamisen tunnistamista tapahtui pitkin matkaa niin suomen kielen opitunneilla kuin tanssiteoksen harjoituksissa. Kurssin päätteeksi suoritettiin näyttö, jonka tarkoitus oli helpottaa suomen kielen taitotason arviointiprosessia. Lisäksi näyttöön sai sujuvasti otettua mukaan kurssin keskeisiin sisältöihin kuuluvia aihepiirejä. Loppukoe olikin paitsi osaamista testaava tilanne, myös oppimistilanne.

S24-kurssin näyttönä tehtiin oma uutis- tai mainosvideo, jota edelsi tutustuminen Mashallah-teoksesta kirjoitettuun blogitekstiin Integroitumista osallistavan taiteen keinoin (Jauhiainen 2019). Blogikirjoitus sisälsi runsaasti autenttista tekstiä, jota ei selkosuomennettu, mutta hankalat kohdat avattiin keskustelun avulla yhdessä. Blogitekstiin oli liitetty myös kuvia, joista keskustelu toimi osana tehtävän toteutusta. Koska teksti oli pitkä, se jaettiin osiin. Opiskelijat lukivat tekstin ja alleviivasivat itselleen vieraat sanat.

Blogitekstistä keskusteltiin 2-3 hengen pienryhmissä niin, että opettaja oli keskustelussa mukana ja esitti kysymyksiä. Opiskelija teki uusista sanoista sanaston vihkoonsa. Opettajan olisi mahdollista myös laatia tekstiä koskevia apukysymyksiä etukäteen.

Varsinaisena arvioitavana tehtävänä oli valmistaa blogitekstiä pohjamateriaalina käyttäen uutinen tai mainos, jonka saattoi tehdä yksin tai pareittain. Olennaista näytössä oli siis käyttää Mashallah-tanssiesityksestä kirjoitettua blogitekstiä oman suullisen esityksen pohjana. Näin päästiin myös harjoittelemaan interventioita, eli toisen tekstilajin muokkaamista toiseksi (blogitekstistä uutiseksi/mainokseksi).

Tehtävänanto:

- Kerro suullisesti Mashallah-esityksestä tai siitä käsittelevästä blogitekstistä. Käytä uutisvideossasi mahdollisimman monipuolisesti tekstistä poimimiasi uusia sanoja ja/tai kielioppirakenteita. Kuvaile kokemuksiasi: Millaista oli olla mukana Mashallah-esityksessä? Harjoittele esitystä tovi. Kun suullista esitystä on valmisteltu tarpeeksi, näyttö videoidaan parin kanssa.

Valmisteluaika:

- Kaksi tuntia tekstin lukemiseen, sanaston ylöskirjaamiseen ja uutisvideon harjoitteluun. Kuvaamiseen käytetään tunti.

Kurssin arviointi

Kuten Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelmassa todetaan, “arviointi perustuu oppimiseen ja työskentelyyn ja näiden tarkkaan dokumentointiin”. (OPS, 17) Toisin sanoen opiskelijan osaamista ja suorituksia tulee tarkastella mahdollisimman monipuolisesti.

Median tekstejä ja kuvia -kurssia arvioidessa otin huomioon niin työskentelyn Zodiakin projektissa kuin suoriutumisen päättötehtävässä. Kysymyksiä, joita arvioijan tulee punnita:

- Kuinka hyvin opiskelija ymmärtää lukemaansa blogikirjoitusta ja keskustelee siitä?
- Kuinka hyvin/selkeästi opiskelija puhuu tuottamallaan videolla?
- Puhuuko opiskelija kieliopillisesti oikein, hallitsee lauserakenteet?
- Käyttääkö opiskelija blogikirjoituksesta oppimiaan uusia sanoja?
- Millä tavoin opiskelija hallitsee interventiot tehtävän?
- Millaista on opiskelijan työskentely tanssiteoksessa?
- Kurssi, kuten muutkin suomen kielen valinnaiset kurssit, arvioidaan päättöarvosanalla.

Toteutukseen liittyvät hyvät puolet ja haasteet

Hyviä kokemuksia:

- Yhteisöllinen oppiminen ja oppimisen kaikkiallisuus. Kun kieltä opitaan osana tanssiteosta, kasvaa taitotaso kuin huomaamatta. Oppimisympäristönä ei toimi vain koulu, vaan koko maailma.
- Kun loppukokeen taustamateriaalina käytetään omasta taideteoksesta kirjoitettua tekstiä, on opiskelijalla motivaatiota tutustua siihen.
- Toteutus voi innostaa opiskelijoita tuottamaan erilaisia, suomenkielisiä monimediaisia sisältöjä.
- Kurssin päättötyö on helppo toteuttaa, koska luokassa lähes kaikilla on älypuhelin. Jos ei ole, työ voidaan kuvata esimerkiksi opettajan puhelimella.
- Opiskelijalla on mahdollisuus näyttötehtävässä eritellä teoksessa mukanaoloon liittyviä kokemuksiaan, sekä vaikeita että voimaannuttavia.

Haasteita:

- Tanssiteokseen integroidulla kurssilla ei ole samanlaisia mahdollisuuksia harjoitella pitkäjänteisesti esimerkiksi referoimiseen ja lähteiden käyttöön liittyviä käytäntöjä kuin luokkahuoneessa tapahtuvalla kurssilla. Nämä taidot ovat kuitenkin tärkeitä jatko-opinnoissa ja työelämässä.
- Tanssiteoksessa toteutuneella kurssilla kirjoittamisen harjoittelu jää minimiin. Niin ikään sujuva tekstin tuottaminen on suomalaisessa yhteiskunnassa lähes välttämätön taito.
- Lopputyönä toteutettu video antaa kuvan opiskelijan suullisista taidoista, kirjallisten töiden arviointi jää toisille kursseille.

Esimerkki 2

Kurssin nimi: Kaunokirjalliset tekstit tutuksi

Kurssi s28 Kaunokirjalliset tekstit tutuksi -kurssin tavoitteena on perehdyttää opiskelija erilaisiin kaunokirjallisiin teksteihin ja tekstilajeihin sekä tarkastella kielen eri piirteitä. Kurssilla syvennyttään tarkemmin muutamaaan kaunokirjalliseen tekstiin, kuten runoon ja novellelliin. Tarkoitus on kirjoittaa myös oma runo tai kertomus.

Porukalla pääosaan -hankkeessa Kaunokirjalliset tekstit tutuksi -kurssi oli integroitu lähes kokonaan Zodiakin projektiin. Vaikka äkkiseltään saattaa tuntua, ettei tanssiteoksella, jossa kieli ei ole keskeisessä asemassa, ole paljoakaan tekemistä kaunokirjallisuuden kanssa, tarttumapintoja oli kuitenkin helppo kehitellä.

Kurssin toteutus

Kurssi toteutettiin siten, että opiskelijat lukivat kaunokirjallisia tekstejä sekä kirjoittivat sellaisia itse. Lisäksi osana kurssin suoritusta oli vierailu kirjastoon ja pienet kirjaesittelyt. Kaikkein tutuimmaksi tällä kurssilla opiskelijoille tulivat runous sekä lapsille suunnattu kaunokirjallisuus.

Työskentelyä teoksesta esiin nousevien teemojen kanssa

Mashallah-tanssiteoksen tärkeitä teemoja olivat lähteminen, saapuminen, leikki, suru, linnut, nuoruus ja uusi alku, näin muutaman mainitakseni. Metodini oli etsiä kaunokirjallisia tekstejä, kuten runoutta, novellinpalasia tai lauluja, jotka tavalla tai toisella sivusivat näitä teemoja. Tuon seuraavaksi muutaman konkreettisen esimerkin siitä, millaista esityksen teemoihin liittyvää materiaalia käytin osana kielenopetusta.

Tanssiteoksessa oli kohtauksia, jossa mukailtiin linnun ääntelyä ja liikekieltä. Pois lentämisen, eräänlaisen muuttolintuuden, saattoikin nimetä yhdeksi esiin nousevaksi, tärkeäksi teemaksi teoksessa. Yhtenä osana kaunokirjallisuuskurssia oli lyriikka, jota käsitelimme mm. seuraavin tavoin: toin tunnille mukaani Eeva-Liisa Mannerin (1956) lintu-aiheisia runoja, joita luimme ja käänsimme opiskelijoiden kanssa yhdessä. Ensin runot selitettiin omin sanoin suomeksi ja sen jälkeen pohdittiin puhetilannetta, runon miljöötä, puhujaa ja tunnelmaa. Mannerin runoista esiin nousevat, uudet sanat piti poimia vihkoon ja selittää omalla kotikielellä.

Runon rytmiin ja tavutukseen tutustuminen

Yhtenä kaunokirjalliset tekstit tutuksi -kurssin tehtävänä oli tarkastella suomen kielen tavutusta ja sanaluokkia kaunokirjallisten tekstien avulla. Materiaalina käytimme yhdessä tanssiteoksen koreografien kanssa kalevalamittaista runoutta sekä japanilaista haiku- ja tanka-lyriikkaa.

Istuimme rinkiin lattialle ja luimme opiskelijoiden kanssa vuoronperään runoja Kalevalasta. Muutamaaan runoon syvennyimme tarkemmin ja käänsimme tekstin sana sanalta. Sitten luimme runon uudestaan tavuttaen ja taputtaen samalla siten, että jokaista tavua vastaa yksi taputus. Tarkoituksena oli tähdentää, kuinka kalevalamittaisessa runossa laulusuus ja rytmi syntyvät siitä, että kussakin säkeessä on kahdeksan tavua.

Kalevala-osuuden jälkeen siirryimme japanilaiseen tanka- ja haikurunouteen. Jälleen tapuimme runon samaan aikaan kuin luimme. Käänsimme runot sanasta sanaan ja pohdimme hieman, millaiset teemat ovat tyypillisiä tankoille ja haikuille (luonto, melankolian ja kaipauksen tunteet). Olimme aikaisemmin suomen tunnilla kerranneet sanaluokkia, joten nimesimme myös, mihin sanaluokkaan kukin runossa esiintyvä sana kuuluu.

Tuottotehtävänä oli kirjoittaa oma haiku mukaillen runon 5-7-5 -tavutusta. Tehtävänä oli niin ikään käyttää runossa ainakin yhtä luonto-sanaa ja yhtä tunteisiin liittyvää sanaa. Lopuksi runot esitettiin muille niin, että tavutuksen yhteydessä taputetaan.

Kirjastovierailu ja itsenäinen lukutehtävä

Osana kaunokirjalliset tekstit tutuksi -kurssia toteutimme kirjastovierailun. Ajatukseni oli alunperin, että kirjastosta etsitään selkokielistä (aikuisten) kirjallisuutta, mutta kaikki opiskelijat yhtä lukuun ottamatta päätyivät valitsemaan lastenkirjan.

Tehtävänantona oli lukea noin puolentoista tunnin ajan kirjaa. Jokaisen luvun jälkeen opiskelijan tuli kirjoittaa omin sanoin vihkoon, mitä kirjassa tapahtuu. Pyysin opiskelijoita keskittymään erityisesti juoneen, miljööseen ja henkilöhahmoihin. Lisäksi opiskelijan tuli etsiä internetistä hieman tietoa kirjan kirjoittajasta. Kaunokirjallisuuden käsitteistöön liittyvät termit, kuten miljöö, juoni ja henkilöhahmo, oli käyty läpi edellisellä tunnilla. Aikaa kirjastovierailuun esitelmiseen oli yhteensä neljä tuntia sisältäen ruokataunon.

Itsenäisen lukemisen tavoitteena oli perehtyä paitsi kaunokirjalliseen käsitteistöön käytännössä, myös harjoitella referoimista. Kirjastossa vietimme tovin myös hyllyllä, jossa oli proosaa ja runoutta opiskelijoiden kotikielillä, kuten dariksi, pastuksi, arabiaksi sekä somaliksi. Yhtenä mahdollisuutena olisikin, että opiskelijat toisivat suomen kielen tunnille omalla kotikielellään kirjoitettua kaunokirjallisuutta ja pieniä kirjallisuuspätkiä käännettäisiin ryhmässä tai pareittain suomeksi. Käännöstehtävän voisi toteuttaa myös suullisesti.

Loput kaksi tuntia käytettiin omien kirjojen esittelyyn lukupiirimäisessä hengessä. Järjestin luokkahuoneessa tuolit rinkiin ja jokaisen tuli esitellä oma kirjansa ja kertoa siitä omin sanoin keskeisiä havaintojaan. Uusia sanoja tuli paljon ja sanat kirjattiin taululle ja opiskelijoiden vihkoihin.

Sanataide ja kielenoppiminen

Yhtenä osana tätä kurssia oli tuottotehtävä, eli tarkoitus oli kirjoittaa oma kaunokirjallinen teksti. Aluksi kertosimme lyriikan tutkimuskäsitteitä avaavaa teoriaa, kuten runon puhujan, puhetilanteen ja rytmin käsitteitä.

Jaoin opiskelijoille Sirkka Turkan runon Tule takaisin pikku Sheba (Turkka, 1986), jota luimme ensin ryhmässä. Tarkastelimme erityisesti runon puhujaa ja runon aihetta. Sheba-runon jälkeen tehtävänä oli mennä ulos ja kuunnella, haistella ja katsella ympärilleen. Tehtävänä oli kirjata omia aistihavaintojaan ylös ja kirjoittaa runo, jossa käyttää ainakin yhtä näkö-, kuulo-, tai tuntoaistiin liittyvää sanaa. Lisäksi omassa runossa saattoi käyttää säettä tai lauserakennetta, joka oli lainattu Tule takaisin, pikku Sheba -runosta siten, että korvaa esimerkiksi Turkan runossa käytetyn substantiivin tai verbin toisella, itse keksimälleen substantiivilla tai verbillä-

Tehtävänanto onnistui mainiosti, opiskelijat lähtivät runon kirjoittamiseen innokkaasti mukaan ja esittivät runonsa innokkaasti koko ryhmälle.

Miten kurssi arvioitiin?

Kaunokirjalliset tekstit tutuksi -kurssia arvioidessani kiinnitin huomiota seuraaviin asioihin:

- Miten hyvin opiskelija ymmärtää lukemaansa tekstiä.
- Miten hyvin opiskelija sisäistää kaunokirjallisuuden tutkimukseen liittyvät käsitteet kuten miljö, teema, aihe, juoni, runon puhuja, ja kuinka hyvin opiskelija osaa soveltaa käsitteitä tekstissään tai keskustelussa.
- Miten opiskelija selviää referointitehtävästä.
- Kertooko opiskelija luetusta teoksesta sujuvasti omin sanoin.
- Kuinka hyvin opiskelija ymmärtää runotehtävän, kuinka onnistunut on tehtävänannon pohjalta laadittu runo.
- Aktiivisuus tunnilla.

Kurssin toteutukseen liittyvät hyvät ja haastavat puolet

Hyviä kokemuksia:

- Opiskelija tutustuu taiteentutkimuksen peruskäsitteistöön konkreettisen tekemisen ja luovan toiminnan kautta.
- Opiskelija tutustuu suomalaiseen nykyrunouteen ja oppii sitä kautta uusia sanoja sekä uusia kielen esittämisen tapoja.
- Kaunokirjallisuuden lukeminen kehittää ajattelua ja sanavarastoa.
- Lukemalla proosaa tai lyriikkaa oppii väkisinkin uusia sanoja sekä sanoille uusia käyttöyhteyksiä.
- Suomi toisena kielenä -opinnoissa on tarkoitus kehittää monilukutaitoa ja lukea monenlaisia tekstejä. Kaunokirjallisuuden kautta on mahdollista tutustua moniin eri fiktiivisiin tekstilajeihin.
- Erityisesti lukutuokiot pienryhmissä ovat tehokkaita tapoja oppia kieltä.

- Luovan kirjoittamisen ja kaunokirjallisuuden voimaannuttavat aspektit: Moni opiskelija tarttui sekä kirjaesitelmä- että kirjoitustehtävään mielellään. Omien runojen esittäminen loi luokkaan Poetry slam -henkisen, lämpimän, innostuneen ja kannustavan tunnelman.
- Kun opiskelija tutustuu suomalaiseen kirjastolaitokseen, kynnys etsiä kirjallisuutta niin omalla kotikielellä kuin suomen kielellä madaltuu. Monet kokivatkin kirjastovierailun tervetulleeksi vaihteluksi luokahuoneessa tapahtuvan opetuksen rinnalla.
- Kun opiskelija saa vapaat kädet sen suhteen, millaista luettavaa valitsee, on motivaatio lukemiseen suurempi. Niin ikään kielen oppimisen motivaatio kasvaa, jos materiaali kiinnostaa.
- Lukemalla kaunokirjallisuutta, kirjallisuuden käsitteet hahmottuvat helpommin kuin teoriapaperista.
- Kaunokirjallisuuden lukeminen suomeksi kasvattaa sanavarastoa myös monikielisen opiskelijan kotikielellä.
- Kun opiskelija saa ohjeita ja tukea tekstin ymmärtämiseen ja oman tekstin tuottamiseen, lisää se onnistumisen kokemuksia kielenoppimisessa.

Haasteita:

- Nuoria kiinnostavaa selkokielistä kirjallisuutta oli kirjastossa tarjolla niukasti.
- Ryhmässä nuorten taitotasot vaihtelivat: osalla referointitehtävä sujui luontevasti ilman suuria ongelmia, muutaman oli vaikeaa ymmärtää sitä, että tarkoitus ei ole kopioida kirjan tekstiä sanasta sanaan vihkoon, vaan keskeistä on omin sanoin selostaminen.
- Suuri osa valitsee lukemistoonsa lasten kuvakirjoja, mikä toki on ihan hyvää kieliharjoitusta sekin. Se, että kielenoppimisen saisi tasolle, jolla lukea esimerkiksi nuorille aikuisille tai aikuisille suunnattua kirjallisuutta, saattaa jäädä useilta s2-opiskelijoilta peruskoulun päättövaiheissa saavuttamatta.
- Koska kirjallisuuskurssi oli integroitu lähes kokonaan tanssiteokseen, ei eri kirjallisuuden lajeihin tutustuminen ollut järin syvällistä tai pitkäjännitteistä.

Esimerkki 3

Kurssin nimi: Kulttuurinen moninaisuus - moninainen kulttuuri

Kurssin tavoitteet ja sisällöt

S29 Kulttuurinen moninaisuus - moninainen kulttuuri -kurssilla keskeisenä tavoitteena on lisätä opiskelijan kirjallisuuteen, teatteriin, kuvataiteeseen tai johonkin muuhun taidemuotoon liittyvää tietämystä. Tarkoitus on tarkastella yhtä tai useampaa taideteosta ja kirjoittaa oma arvostelu. (OPS, 2017)

Taiteenlaji, johon päätimme opiskelijoiden kanssa tutustua tarkemmin, oli valokuva, sillä tanssi, teatteri ja kaunokirjallisuus olivat peruskoulun Porukalla pääosaan -hankkeen taideprojektien vuoksi tulleet jo tutuiksi. Teimme retken kulttuurikeskus Stoaan, jossa oli tuolloin esillä Afganistan naisten silmin -niminen valokuvanäyttely. Valokuvat esittelivät katsojille vähemmän tunnettuja puolia Afganistanista: Kuvien keskiössä oli tavallisten ihmisten, niin lasten kuin aikuisten, arki sodan runtelemassa maassa. Kuvat olivat paikallisten naistoimittajien ottamia.

Kurssin toteutus

Koska S29 Kulttuurinen moninaisuus -kurssi oli integroitu lähes kokonaan Zodiakin tanssiteokseen, oli päättötyö ainoa, joka tehtiin tanssiteoksen ulkopuolella. Kurssin näytöt toteutettiin kahdessa osassa, joita kuvaan tarkemmin seuraavaksi.

Osa I: Valokuvanäyttelyn katseleminen

Kokoonnuimme kulttuurikeskus Stoaan aulassa, jossa jaoin opiskelijoille laatimani tehtävät. Kysymykset käytiin yhdessä läpi. Tehtävänanto oli seuraava:

1. Valitse Afganistan naisten silmin -valokuvanäyttelystä kaksi valokuvaa, joita tarkastelet lähemmin. Kirjaa ylös:
 - Mitä valokuvassa tapahtuu?
 - Millainen on kuvan tunnelma?
 - Millaiseksi kuvittelet kuvaustilanteen?
 - Mitä valokuvan värit voisivat kertoa kuvasta?
2. Mikä voisi olla valokuvan teema?

Kysymysten tavoitteena oli kiinnittää opiskelijan huomio kuvaan taideteoksena ja opettaa tarkastelemaan sitä osana laajempaa kontekstia.

Koska osa nuorista on kotoisin Afganistanista, herätti näyttely opiskelijoissa tunteita sekä kiinnostusta. Muutama Afganistanissa lapsuutensa viettänyt opiskelija kertoi paljon koti- maastaan ja valokuvissa esiintyvistä paikoista muille samalla, kun ryhmä kierteli kovalta toiselle ja kirjasi ylös havaintojaan. Näin tehtävänanto, eli valokuvien tarkastelu, toimi myös keskustelu- ja kuunteluharjoituksena.

Näyttelyn katsottuamme kokoonnuimme pöydän ääreen ja kävimme kuvista tehdyt havainnot yhdessä läpi. Keskustelussa ja havaintojen ylös kirjaamisessa en keskittynyt oikeakielisyyteen siinä, missä monen muun tehtävän kohdalla. Tärkeintä oli puheen vapaa esittäminen, eläytyvä kuuntelu ja se, että opiskelija saa kuvattua havaintojaan ja tuntemuksiaan toisille mahdollisimman monipuolisesti.

Osa II: Arvion kirjoittaminen

Toinen, valokuvanäyttelyyn liittyvä kurssisuoritus tapahtui omassa kotiluokkahuoneessa. Kirjoitimme Afganistan naisten silmin -näyttelystä arvion. Kävimme ensin yhdessä läpi, millainen tekstilaji on arvostelu, eli taidekritiikki. Tärkeää on huomioida tekstilajin subjektiivinen ominaislaatu: Arvostelussa näkyy vahvasti kirjoittajan oma mielipide, jolloin se pitää perustella hyvin.

Tehtävänanto:

1. Kerro näyttelyn nimi ja missä se on esillä.
2. Esittele näyttely. Kerro:
 - Mikä on näyttelyn aihe
 - Mitä värejä on näyttelyn valokuvissa?
 - Kerro kuvaustilanteista ja -paikoista.
3. Tutki tarkemmin yhtä tai kahta valokuvaan ja erittele, mikä niissä kiinnostaa sinua.
4. Mikä voisi olla näyttelyn teema tai sanoma? (vaikka rakkaus tai empatia)
5. Arvioi näyttelyä. Mitä näyttely merkitsee sinulle? Mikä näyttelyssä on hyvää? Mikä on huonoa? Miten tärkeä näyttelyn sanoma sinun mielestäsi on ja miksi? (Haapala, 2010)

Huom! Voit käyttää tekstissäsi apuna Afganistan naisten silmin -valokuvanäyttelystä kirjoitettua esittelytekstiä, mutta muista aina merkitä tarkkaan, milloin kyse on suorasta lainauksesta, ettet syyllisty plagiointiin.

Miten kurssi arvioitiin?

Kurssin arvioinnin pääpaino (noin 80 prosenttia) oli arviotekstissä. Kiinnitin huomiota paitsi oikeakielisyyteen, myös virkkeen rajaamiseen ja välimerkitykseen sekä oikeiden termien hallintaan. Merkittävää oli myös se, onko opiskelija ymmärtänyt kritiikin luonteen argumentoivana kirjoituksena. Hyvään suoritukseen kuului oman mielipiteen napakka esittäminen ja osuvat perustelut. Lisäksi kiinnitin huomiota siihen, kuinka hyvin opiskelijat pystyivät erittelemään erilaisia valokuvanäyttelyyn liittyviä teemoja.

Arvioin niin ikään sitä, kuinka hyvin opiskelija pystyi keskustelemaan näyttelystä ja valitsemistaan valokuvista museokäynnin yhteydessä. Kiinnitin keskustelussa huomiota opiskelijan kykyyn kuvailla valokuvanäyttelyssä esiin tulleiden ilmiöiden kulttuurisidonnaisuutta sekä siihen, kuinka hyvin opiskelijat poimivat ja erittelivät erilaisia valokuviin liittyviä teemoja.

Osa opiskelijoista tienasi näyttelykäynnillä suoritusmerkinnän myös S214- Keskustellaan -kurssista, jonka keskeisenä tavoitteena oli harjoitella arkipäivän keskustelutilanteita sekä eläytyvää kuuntelua.

Kurssin toteutukseen liittyvät hyvät puolet ja haasteet

Hyviä kokemuksia:

- Näyttelyn aihe ja valokuvat kiinnostivat nuoria ja monipuolista keskustelua syntyi helposti.
- Koska suuri osa opiskelijoista suoritti peruskoulunsa osana taideprojekteja (tanssi ja teatteri) olivat taiteeseen ja taiteen tutkimukseen liittyvät käsitteet melko hyvin hallinnassa.
- Valokuvanäyttely oli fyysisesti lähellä koulua ja niin ikään kulttuurisesti aihepiirit tuntuivat läheisiltä.
- Oman mielipiteen esittämistä oli harjoiteltu paljon pitkin vuotta, joten suuri osa opiskelijoista hallitsi argumentointitaidot hyvin.
- Näyttelystä oli kirjoitettu jonkun verran esittelytekstejä ja blogikirjoituksia internetiin, joten lähdemateriaaleja omaa arviotekstiä varten oli saatavissa helposti.
- On hienoa, että Helsingissä on esillä yhä kasvavassa määrin ei-kantasuomalaisten taiteilijoiden näyttelyitä. Nuoria selvästi innosti se, että näyttelyssä esiteltiin maata, joka oli osalle opiskelijoista tuttu.

Haasteita:

- Osa taiteesta kirjoittamiseen liittyvästä, abstraktimmasta termistöstä (teema, tunnelma) on joillekin opiskelijoille vaikeaa. Opettajan täytyy selittää termit todella tarkasti auki ja auttaa myös itse kirjoittamisessa.
- He, joiden suomen kielen (kirjoitus)taito on heikkoa, eivät hahmottaneet arviota argumentoivana tekstinä tai ylipäättään taideteosta kuvailevana tekstinä, vaan saattoivat kuvailla tekstissä esimerkiksi omia lapsuudenkokemuksiaan.
- Kaikki eivät koskaan ole paikalla samaan aikaan, ja koska näyttely oli kulttuurikeskuksessa esillä vain rajatun ajan, täytyy opettajalla olla korvaava tehtävä, jota on mahdollista arvioida valokuvanäyttelytehtävien kanssa yhtäläisin perustein.

Esimerkki 4

Kurssin nimi: Ajankohtaiset ilmiöt Suomessa ja maailmalla

Kurssin tavoitteet ja sisällöt

Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman mukaan S210-kurssin keskeisinä tavoitteena on tarkastella ja analysoida ajankohtaisia ilmiöitä kulttuurissa ja yhteiskunnassa. Ilmiöitä tarkastellaan sekä Suomen että Euroopan näkökulmista siinä, missä globaalissa kontekstissa. Kurssilla hyödynnetään erilaisia medioita ja muita lähteitä sekä syvennyttään tekstin tuottamisen taitoihin. Kurssin voi toteuttaa yhteistyössä historian, yhteiskuntaopin, maantieteen tai biologian oppiaineiden kanssa. (Opetushallitus, 2017)

Miten kurssi toteutettiin

Puolet S210 - Ajankohtaiset ilmiöt maailmalla -kurssista oli integroitu Zodiakin projektiin ja noin puolet kurssiin liittyvistä sisällöistä toteutettiin perinteisenä luokkahuoneopetuksena. Koska keväällä 2019 oli eduskuntavaalit, saimme s2-oppitunneillemme runsaasti yhteiskunnallisiin aiheisiin liittyvää materiaalia.

Osa kurssin tehtävistä oli tuttua, S2-kursseilla toteutettavaa sisältöä, kuten selkokielisten uutisten kuuntelua. Kuvaan seuraavaksi tarkemmin muutamaa kurssin tavoitteisiin ja sisältöihin liittyvää tehtävätyyppiä.

VAALEISTA KESKUSTELEMINEN JA KIRJOITTAMINEN

Tiedonhakutehtävä

Jaoin kullekin opiskelijalle oman puolueen. Opiskelijan tuli etsiä internetistä perustietoa puolueesta, kuten puolueenjohtajan nimi ja kirjata ylös puolueen keskeiset tavoitteet. Lopuksi oma puolue esiteltiin muulle ryhmälle. Ryhmäläiset saivat esittää esitelmöijälle kysymyksiä. Keskustelua syntyi Suomen poliittisesta järjestelmästä sekä puolueiden välisistä eroista ja yhtäläisyyksistä.

Luku- ja kirjoitustaidon tehtävä

Jaoin opiskelijoille kurssin aikana selkokielistettyjä, eduskuntavaaleja käsitteleviä uutisia. Kunkin uutisen jälkeen, apukysymysteni pohjalta, opiskelija kirjasi ylös uudet sanat. Lopuksi tuli kirjoittaa uutisesta oma referaatti vihkkoon. Tavoitteena oli opiskella paitsi uusia sanoja ja lauserakenteita, myös tekstin referoimista.

Näyttönä tarinakokoelma uussuomalaisten nuorten elämästä

Koska hankkeessamme oli loppukeväästä vielä jonkun verran rahaa jäljellä, päätimme kerätä opiskelijoiden kokemuksia suomesta ja suomalaisuudesta. Työstimme kokemuksista selkokielisten kirjan, jonka julkaisi Humanistinen ammattikorkeakoulu. Kirjalle haettiin selkotunnus ja kaikki siinä julkaistut tekstit käännettiin myös englannin kielelle.

Kirja vaati paljon toimitustyötä, sillä opiskelijoiden kertomukset tuli litteroida, minkä jälkeen ne kirjoitettiin selkokirjakielelle, jolla on täysin omat lainalaisuutensa. Selkokeskuksen suosittamiin selkokielihojjeisiin voi tutustua Selkokeskuksen internet-sivuilla.

Kirjastovierailulla havaitsimme, että erityisesti nuoria uussuomalaisia kiinnostavaa selkokielistä kirjallisuutta tuntui olevan hyllyssä vain vähän. Koimme myös tärkeänä, että hankkeesta jää jälki, jossa mukana olleet nuoret saavat oman äänensä kuuluville.

Kaikissa hankkeissa tai kouluissa ei tokikaan ole mahdollista kustantaa omaa selkokielistä kirjaa, mutta kurssin näytön voi suorittaa kokoamalla esimerkiksi

internetiin opiskelijoiden kokemuksia ja elämäntarinoita käsittelevän blogin. Vaihtoehtoisesti tekstit voi tulostaa ja kerätä kauniiksi portfolioiksi, joka on luokassa kaikkien selailtavana.

Tarinat kirjaa varten kerättiin haastattelututkimukselle tyypillisin metodein. Kysyimme opiskelijoilta seuraavia kysymyksiä, ja kirjoitimme ylös samalla, kun nuoret kertoivat:

- Milloin tulit Suomeen?
- Millaiset olivat ensivaikutelmasi Suomesta?
- Mikä Suomessa on parasta? Entä vaikeinta?
- Kuvaile ajatuksiasi Suomen luonnosta.
- Minkälaisia harrastuksia sinulla on?/Mitä teet vapaa-ajallasi?
- Mikä on lempiruokasi?
- Miten kuvailisit suomalaisia suhteessa oman kotikulttuurisi ihmisiin?
- Terveisiä suomalaisia ja Suomeen muuttaville.

Vastausten pohjalta tekstit kirjoitettiin jäsennellyiksi, selkeiksi tarinoiksi ja toimitettiin lopulta kirjaksi. Kirja kuvaa ennen kaikkea nuoruutta ja nuoren uussuomalaisen suhdetta uuteen kotimaahansa.

Miten kurssi arvioitiin?

Kurssi arvioitiin suoritusmerkinnällä. Kaikki ryhmän opiskelijat eivät osallistuneet kirjaprojektiin, mutta suurin osa opiskelijoista halusi osallistua kirjan tekemiseen ja kertoi elämästään ja kokemuksistaan avoimesti.

Mikä kurssissa toteutustapoineen oli hyvää ja mikä haasteellista?

Hyvää:

- Tarinakokoelmassa nuoret pääsevät itse kertomaan kokemuksiaan ja saavat näin äänensä kuuluville.
- tarinat ja tarinankerronan menetelmät tuottavat kulttuurista ymmärrystä ja edesauttavat vuorovaikutusta.
- On hienoa, jos kaikkien kokemukset saadaan koottua yhteiseksi kirjaksi, blogitekstiksi tai porfolioksi, sillä luokkatovereiden selkosuomella kirjoitetut tarinat kiinnostanevat opiskelijoita.
- Omasta elämästä kertominen laajasti ja kysymyksiin vastaaminen toimivat mainioina keskusteluharjoituksina.
- On tärkeää, että uussuomalaisen tarinat tulevat yhteiskunnassa näkyviksi. Suomalaisilla on paljon mielipiteitä maahanmuuttajista, mutta myös maahanmuuttajien näkemykset suomalaisista ansaitsevat tulla kerrotuiksi.

Haasteita:

- Anonymisointiin tulee kiinnittää huomiota.
- Puhutun tekstin saattaminen kirjalliseen muotoon aikaavievää.

LÄHTEET

Haapala, Vesa. 2010. Särnä. Suomen kieli ja kirjallisuus. Helsinki: Otava.

Jauhiainen, Jenna. 2019. Integroitumista taiteen keinoin. Viitattu 20.9.2019.
<http://blog.kiasma.fi/blog/integroitumista-osallistavan-taiteen-keinoin/>

Manner, Eeva-Liisa. 1956. Tämä matka. Helsinki: Tammi.

Opetushallitus 2017. Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Opetushallitus, määräykset ja ohjeet 2017:9a. Helsinki: Opetushallitus. Viitattu 10.9.2019.
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/aikuisten_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2017.pdf

Turkka, Sirkka. 1986. Tule takaisin Pikku Sheba. Helsinki. Tammi.

OSA III

YHTEENVETO: MIKSI KOKO KAUPUNKI OPPIMISYMPÄRISTÖNÄ?

TIINA VALKENDORFF

Kirjan viimeisessä osassa esitetään yhteenveto Porukalla pääosaan -hankkeessa tuotetusta Koko kaupunki oppimisympäristönä -mallista. Luvussa kerrotaan kokemuksia sekä toteutuksen hyviä puolia ja havaittuja haasteita. Lisäksi luvussa tuodaan esille, mitä asioita tulee erityisesti huomioida, kun vastikään Suomeen saapuneille suunnattua perusopetusta järjestetään oppilaitoksen ulkopuolella. Porukalla pääosaan -hankkeen taidepainotuksesta johtuen erityishuomio kiinnitetään siihen, mitä mahdollisuuksia ja huomioitavaa liittyy taiteen ja taideprojektien integroimiseen osaksi aikuisten perusopetusta.

Porukalla pääosaan -hankkeen kokemusten mukaan perusopetusta suorittavat nuoret maahanmuuttajat hyötyvät toiminnallisuudesta, luokan ulkopuolelle lähtemisestä ja monimuotoisista oppimismahdollisuuksista. Erityisesti juuri Suomeen muuttaneille Porukalla pääosaan -hankkeen toimintamalli on hyödyllinen, sillä se tukee peruskoulun oppimistavoitteiden saavuttamisen lisäksi myös yhteiskuntaan integroitumista ja kotoutumista.

Maahanmuuttaneiden opiskelijoiden opetuksessa on viime aikoina hyödynnetty erilaisia toiminnallisia menetelmiä. Toiminnallisten menetelmien taustalla on ajatus opiskelijan osallisuudesta ja siitä, että ihminen oppii eri tavoin. Kun opiskelijat ovat erilaisista taustoista ja osalla on vain vähän aiempaa koulukokemusta, on tärkeää huomioida, että oppimisen tapoja on lukuisia. Porukalla pääosaan -hankkeessa oppimista tapahtui moniulotteisesti ja eri tavoin, minkä mahdollisti Koko kaupunki oppimisympäristönä -toimintamalli.

Toisinaan oppiminen on tavoitteellista ja seurausta kovasta harjoittelusta. Toisinaan se on taas yllätyksellistä ja odottamatonta. Seuraavan sivun kuvassa on jäsennetty eri tapoja oppia (ks. Kaipainen, Koskela & Partanen 2019). Listaus ei ole tyhjentävä, mutta se on lyhyt esimerkki siitä, miksi oppimistilanteita ei ole aina tarkoituksenmukaista kytkeä vain luokkahuonekontekstiin.

LÄHTEET

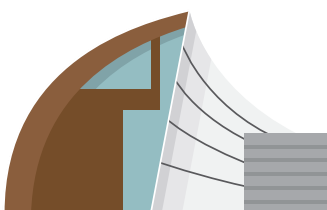
Kaipainen, J. Koskela, J. & Partanen, S. 2019. Toiminnalliset opetusmenetelmät maahanmuuttajaopetuksessa. Viitattu 1.11.2019. <https://docplayer.fi/23846916-Toiminnalliset-opetusmenetelmät-maahanmuuttaja-opetuksessa-j-kaipainen-j-koskela-s-partanen.html>

jäljittämällä
 prosessissa
 eri aisteilla
visuaalisesti
tekemällä
 tarkkailemalla
 esimerkistä
 onnistumalla
 epäonnistumalla
 automaattisesti
 tarpeesta
 tavoitteisiin perustuen
 yllättäen

Miten ihminen oppii?

pohtimalla
 toistamalla
sosiaalisesti
 kollektiivisesti
 periaatteista
 kinesteettisesti
 audittiivisesti
 malleista
 reflektoidulla
 valmennuksesta
menetelmistä
 esimerkistä
 pelaamalla
 leikkimällä
 ohjauksesta
 pettymyksistä
 eri asiayhteyksissä
 harjoittelemalla
matkimalla
 virheistä
 yksilöllisesti
 taktillisesti
 tarinoista
 ja kertomuksista

Kuvat: Vectorstock

MONIALAINEN JA MONIAMMATILLINEN TYÖ OSANA HANKKEEN TOIMINTAA

TIINA VALKENDORFF & PÄIVI RUUTIAINEN

Monialainen työ tarkoittaa yksinkertaisesti määriteltynä sitä, että eri ammattiryhmiin kuuluvat asiantuntijat tekevät yhteistyötä. Siinä työtä ja työn kohdetta tarkastellaan kokonaisuutena yhdistämällä eri alojen osaamista ja asiantuntijuutta yli hallintorajojen. Monialainen työ sisältää monia mahdollisuuksia. Parhaimmillaan työ on sujuvaa ja monipuolista, tuloksekasta ja rikasta. Tyypillisiä ongelmia tiedetään olevan myös paljon. Eri aloilla voi olla eri tavoitteita, päämääriä, toimintatapoja ja arvoja. (Ks. esim. Isoherranen 2012; Ursin 2013.)

Porukalla pääosaan -hankkeessa yhteistyötä tekivät ammattikorkeakoulun lehtorit, Helsingin aikuislukion apulaisrehtori, ohjaajat ja opettajat sekä taidealan edustajat. Lisäksi yhteistyöverkostoon kuului aikuislukion oppilaitoshuolto sekä yhteisöpedagogi- ja kulttuurituotannon opiskelijat. Tiimi oli siten monialainen ja moniammatillinen.

Perusopetuksen parissa ei ole tyypillisesti tehty hanketyötä, ja monet opettajat ovat tottuneet opettamaan luokkahuonekeskeisesti. Vaikka luokkahuonetyöskentelykin mahdollistaa monipuolisten menetelmien käytön, niin koko kaupungin hyödyntäminen oppimisympäristönä on kuitenkin laajasti omaksuttuna toimintaperiaatteena uudenlainen. Kun perusopetuksen pariin rantautuu hanke, asettaa se perusopetuksen normaalit työskentelytavat uudelleen pohdittavaksi. Totutut toimintamallit, luokkahuonetyöskentelyyn perustuva opetus, opettajajohtoisuus ja kiinteät aikataulut ovat esimerkkejä asioista, jotka voivat muuttua hanketyön myötä. Niiden tilalle hankkeessa toimiminen tuo mukanaan yhteistyön, uusia verkostoja ja toimintatapoja sekä tarpeen kehittää ja uudistaa opetusta.

Porukalla pääosaan -hankkeen toimintamallit ja niiden myötä saavutettavaksi määritellyt tavoitteet olivat kokonaisuutena uusia kaikille hanketoimijoille. Aiemmin ei oltu toteutettu hanketta, jossa kohderyhmänä ovat maahanmuuttajat, yhteistyötä tehdään perusopetusta tarjoavan tahon ja taideorganisaatioiden kanssa, integroiden toimintaa osaksi formaalia koulutusta ja kehittämisen perusopetusta.

Hanketoiminnan haasteita, havaintoja ja ratkaisuja

Hanketyö on kokeilevaa. Hankkeissa toimiessa on tarkoitus kokeilla, kehittää ja tehdä asioita myös uudella tavalla. Hankkeessa toimiminen onkin käytännössä usein myös kokeilemalla kehittämistä. Kokeilemalla kehittämisen etuna on se, että nopeita kokeiluja tehdessä niistä oppii aina jotain silloinkin, vaikka jokin asia ei onnistuisikaan suunnitellusti (ks. esim. Hassi, Paju & Maila 2015).

Hankkeen toimintatapoja voidaan muuttaa prosessin aikana saadun tiedon, havaintojen, palautteen tai itsearviointin pohjalta. Näin ollen hanketyö ei ole staattista eikä myöskään etukäteen tiukasti suunnitelmaan sidottua. Vaikka hanketyön pohjana onkin hankesuunnitelma, jota tulee noudattaa, voi matkan varrella tulla kuitenkin esiin tilanteita, joissa suunnitelmaa pitää tarkistaa.

Myös Porukalla pääosaan -hankkeessa tuli vastaan asioita, joihin ei oltu suunnitelmassa täysin varauduttu. Hankkeen toiminnan painopisteet muuttuivat ja kaikki suunnitellut toimintatavat eivät toimineetkaan.

Hankekehittämisessä luodaan uudenlaisia asioita, joihin ei ole valmiita ratkaisuja. Ennen Porukalla pääosaan -hanketta käytössä ei ollut juurikaan valmiita malleja siihen, miten oppilaitoksen ulkopuolella tapahtuvaa toimintaa, jossa opettaja ei ole mukana, voidaan integroida osaksi peruskoulun oppimäärää. Hankkeen peruskysymys oli: miten muualla hankittu osaaminen voidaan todentaa ja miten sitä voidaan arvioida yhdenvertaisesti, huomioiden lain ja säädösten määrittämät opetuksen järjestämiseen sisältyvät velvoitteet?

Monialaisuus tuo uusia näkökulmia ja rikastaa toimintaa, mutta kuten on tyypillistä, myös haasteita, eikä niiden kohtaamiselta tässäkin hankkeessa vältytty. Erilaiset odotukset, toiveet, aikataulut ja toimintatavat, mutta myös painotuserot tavoitteiden suhteen ovat tästä esimerkkejä. Parhaimmillaan monialainen näkökulma oli innostavaa vuoropuhelua ja uusien hankkeen tavoitteita tukevien asioiden oivaltamista. Mikä tärkeintä, opiskelijan näkökulmasta monialaisuus näyttäytyi rikkautena. Eri alan toimijoiden mukanaolo toi opiskelijalle niin tukea opintoihin, kuin uusia mahdollisuuksia ja uudenlaista oppimistakin.

LÄHTEET

Hassi Lotta, Paju Sami & Maila Reetta. 2015. Kehitä kokeillen. Organisaation käsikirja. Helsinki: Talentum.

Isoherranen. Kaarina. 2012. Uhka vai mahdollisuus – moniammatillista yhteistyötä kehittämässä. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2012:18. Helsinki: Helsingin yliopisto. Viitattu 10.11.2019. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37493/isoherranen_vaitoskirja.pdf

Ursin J. Monialainen yhteistyö ja sen arviointi nuorisopalveluissa. Kirjallisuuskatsaus. 2013. Opit käyttöön -hanke. Hämeenlinna: Sosiaalikehitys. Viitattu 1.11.2019. <https://www.koordinaatti.fi/sites/default/files/monialainen-yhteistyö-ja-sen-arviointi.pdf>

KOULUNA KOKO KAUPUNKI – MITÄ TULEE HUOMIOIDA?

PÄIVI RUUTIAINEN & TIINA VALKENDORFF

Aikataulu ja resurssit

Opiskelijoiden toiminta oppilaitoksen ulkopuolella ja monialainen yhteistyö edellyttää resursseja. Osa oppiaineista on helpommin integroitavissa oppilaitoksen ulkopuolella tapahtuvaan toimintaan. Mitä useampia oppiaineita halutaan integroida, sitä enemmän tarvitaan luovuutta, mielikuvitusta, kehittämistyötä ja myös aikaa.

Myös opiskelijoiden näkökulmasta aikataulun ja resurssien huomioiminen on tärkeää. Koko kaupunki oppimisympäristönä -malli sisältää riskin tehdä liikaa ja liian nopeasti. Toiminnallisten projektien aikataulu on tärkeää suunnitella yhteistyössä kaikkien toimijoiden kanssa ja huolehtia, että kokonaisuormitus ei ole liian raskas opiskelijoille.

Käytännön kysymykset

Hanke- ja projektitoimintaan liittyviä keskeisiä käytännön kysymyksiä ovat monialaisessa työssä esimerkiksi tiloihin ja matkustamiseen liittyvät kysymykset. Tässä hankkeessa myös ruokailun järjestäminen oli yksi käytännön järjestelyjä edellyttävä asia.

Tilat: Projektin luonteesta riippuen voi toisinaan tulla esiin tarve hyödyntää erilaisia tiloja. Tässä keskeisiä kysymyksiä ovat: Millaisissa tiloissa toimintaa järjestetään? Onko käytössä maksuttomia tiloja tai mahdollisuutta tilavuokrien kustantamiseen?

Matkustaminen ja julkinen liikenne: Ovatko matkustamis- ja liikkumismahdollisuudet esteettömiä ja kaikille sopivia? Voidaanko kävellä vai tuleeko hyödyntää joukkoliikennettä? Onko kaikilla opiskelijoilla matkaliput? Miten opiskelijat löytävät tien eri kohteisiin? Tarvitaanko mukaan ohjaajia tai opettajia saattajiksi?

Ruokailu: Kun toimitaan oppilaitoksen ulkopuolella, miten järjestetään riittävä mahdollisuus lounas- ja välipalataukoihin? Tarjoaako oppilaitos lounaan ja sen myötä myös evään? Entä riittävätkö eväslevät, jos opiskelu tapahtuu usein muualla? Ovatko ruokailukulut opiskelijan vai järjestävän tahon vastuulla?

Sitoutuminen

Kaikkien toteuttajan ja kumppaneiden sitoutuminen yhteisiin tavoitteisiin ja suunnitelmaan on oleellisen tärkeää. Monialaisuudesta johtuen näkemyseroja esimerkiksi tärkeimpien tavoitteiden suhteen voi olla.

Opiskelijoiden sitoutuminen pitkäkestoiisiin koulun ulkopuolella tapahtuviin projekteihin vaihtelee. Toisinaan opiskelija ei tiedä ennen osallistumistaan projektiin, mistä on kyse, joten päätös ja halu sitoutua voivat syntyä vasta toiminnan edetessä.

Porukalla pääosaan -hankkeessa kaikki opiskelijat tutustuivat taideprojekteihin, mutta vain osa päätti sitoutua niihin loppuun asti. Opiskelijoiden vetäytyminen toiminnallisista projekteista on asia, johon tulee varautua.

Keskeisiä kysymyksiä:

- Miten sitoutumista voidaan parhaiten tukea?
- Palaute ja osallisuus: huomioi osallistujien näkökulma.

Vapaaehtoisuus

Aikuisten perusopetus ei ole oppivelvollisuuden piirissä ja toimintaa luonnehtii eräänlainen ”vapaaehtoisuuden periaate”. Opiskelu on vapaaehtoista ja oppilaitokset voivat tarjota mahdollisuuksia suorittaa opintoja joustavaan tahtiin. Joustava ja elämäntilanteet huomioiva opiskelu ei sovi kaikkiin toiminnallisiin projekteihin yhdistettäväksi. Mikäli esimerkiksi taide- tai muu toiminnallinen projekti edellyttää intensiivistä osallistumista ja sitoutumista, se ei siten välttämättä sovi joustavasti toteutettavan opetuksen pariin.

Arviointi

Oppilaitoksen ulkopuolella tapahtuvat toiminnalliset projektit, vierailut ja toimintapäivät tulee arvioida opetussuunnitelman näkökulmasta. Arviointi edellyttää oppiaineiden tavoitteiden ja sisältöjen tuntemusta ja ammattipätevyyttä. Vaikka moniammatillisella tiimillä olisikin näkemyksiä opiskelijan osaamisesta, niin arvioinnin tekee viime kädessä aina opettaja. Opettajan arviointityö on normitettua ja säänneltyä, vaikka hänellä onkin siinä myös ammattipätevyyden tuomaa vapautta.

Toiminnallisiin projekteihin voi liittyä jatkuvaa arviointia, mutta myös vain yksittäinen loppuarviointi.

Arvioinnin keskeisiä kysymyksiä ovat:

- Miten ja kuka antaa palautetta?
- Mitä opiskelijan tulee osata?
- Miten ja missä osaamisen voi hankkia muulla tavoin?
- Miten opiskelija voi osoittaa osaamisensa?
- Miten ja mitä arvioidaan?
- Antaako yksittäinen näyttö riittävästi informaatiota arvioinnin tekemiseksi?
- Miten arviointi toteutetaan yhdenvertaisesti?
- Mitkä tavat ovat toimivimpia toiminnallisten projektien ja koulun ulkopuolella tapahtuvan oppimisen arvioinnissa?

Eettiset kysymykset

Kaikessa toiminnassa on otettava huomioon eettiset kysymykset. Erityisesti nuorten, alikäisten ja maahanmuuttajien kanssa toimittaessa eettinen herkkyyden on erityisen tärkeää.

a. Monialaisuuden ja moniammatillisuuden eettiset kysymykset

- Eri alojen erilaiset toimintatavat, periaatteet ja arvopainotukset.
- Erilaiset eettiset periaatteet - mitä noudatetaan tai miten erilaiset periaatteet yhdistetään?

- Eettisten periaatteiden noudattaminen käytännössä.
- Ristiriitatilanteissa toimiminen.

b. Yleiset toimintaan liittyvät eettiset kysymykset

- Eettiset kysymykset suhteessa rahoittajaan, osallistujiin, omaan ammatillisuuteen.
- Kokonaistoiminnan eettinen kestävyys ja toiminnan läpinäkyvyys.
- Yhteistyön pelisäännöt.

c. Aikuiset maahanmuuttajat aikuisten perusopetuksessa

Valtaosa opiskelijoista on maahanmuuttajia ja osa opiskelijoista on tullut Suomeen turvapaikanhakijoina tai pakolaisina. Seuraavien asioiden huomioiminen on tärkeää:

- Haastavassa ja haavoittuvassa asemassa olevien opiskelijoiden tilanteen tiedostaminen.
- Eettiset toimintatavat ja eettinen herkkyyys.
- Valtakysymykset: valtaväestön ja vähemmistön erilaiset tilanteet yhteiskunnassa.
- Työn, perheen ja opintojen yhteensovittaminen.

d. Taidelähtöiseen toimintaan liittyvät eettiset kysymykset

- Millainen on projektin taiteellinen konteksti - onko kyseessä yhteisötaide, taiteen soveltava käyttö vai taidelähtöiset menetelmät?
- Toiminnan päämäärä – Mikä on toiminnan painopiste: esitys, prosessi itsessään vai oppiminen?
- Kohderyhmään liittyvät mahdolliset erityistarpeet.
- Erilaiset moniammatilliset eettiset ohjeistukset.
- Taidetoiminnan mahdollinen julkisuus - esiintyvätkö opiskelijat mediassa ja dokumentoinnissa omilla nimillään ja kasvoillaan?
- Suomalaisen taidekentän ja maahanmuuttajien oman taiteellisen kulttuurin erot
- Kohderyhmän sitoutuminen – miten toisesta kulttuurista tuleva ymmärtää, mihin hän on sitoutumassa?
- Tunteet ja reagointi - miten kohderyhmää tuetaan, kun taidetoiminta herättää tunteita?
- Kielitaito - onko se riittävä ja miten huomioidaan puutteellinen kielitaito?
- Kuuleminen – miten nuorten kuuleminen varmistetaan, onko riittävästi keinoja aidosti kuulla heidän näkemyksensä?

HYVIÄ KOKEMUKSIA KOKO KAUPUNGISTA OPPIMISYMPÄRISTÖNÄ

TIINA VALKENDORFF & PÄIVI RUUTIAINEN

Kotoutuminen ja integroituminen

Koulun ulkopuolelle lähteminen avaa yhteiskunnan mahdollisuuksia ja tukee kotoutumista sekä kotiutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Opetuksen vieminen koulusta ulos kaupunkiin tuki opiskelijoiden integroitumista suomalaiseen kulttuuriin ja yhteiskuntaan. Monet hankkeessa tehdyt kokeilut antoivat opiskelijoille osaamisen ja voimaantumisen tunteita. Koko kaupunki oppimisympäristönä -toimintamalli mahdollisti omaan lähiympäristöön, kotikaupunkiin ja yhteiskuntaan tutustumisen toiminnallisesti ja osallistuen. Tämä kaikki loi myös luontevia kohtaamisen paikkoja Suomessa syntyneiden ja suomenkielisten sekä maahan muuttaneiden välille.

Laaja-alainen osaaminen: arjen taidot, kulttuurinen osaaminen ja vuorovaikutus, ajattelu ja oppimaan oppiminen, työelämä tieto ja yrittäjyys, monilukukutaito, osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen

Opiskelutaidot, jatko-opintovalmiudet ja työelämä tiedot

Opiskelijoiden tietämys opiskelu- ja uramahdollisuuksista kasvoi, sillä hankkeessa tutustuttiin useisiin eri koulutusmahdollisuuksiin sekä ammatteihin ja aloihin toiminnallisesti.

- toiminnalliset oppilaitosvierailut
- tutustuminen eri ammatteihin

Laaja-alainen osaaminen: ajattelu ja oppimaan oppiminen, työelämä tieto ja yrittäjyys, arjen taidot, kulttuurinen osaaminen ja vuorovaikutus, monilukukutaito, tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen, osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen

Kahdenvälinen kotoutuminen

Hanke mahdollisti vuorovaikutustilanteita ja kohtaamisen paikkoja maahanmuuttaneiden opiskelijoiden ja muun väestön välille.

Opiskelijoiden palautteen mukaan he oppivat paljon uusia asioita suomalaisesta kulttuurista tutustumalla suomalaisiin ihmisiin.

Suomessa syntyneet ja suomalaiset saavat tietoa eri maista lähteneiden kulttuureista ja myös siitä, millaista on muuttaa Suomeen.

Laaja-alainen osaaminen: arjen taidot, kulttuurinen osaaminen ja vuorovaikutus, ajattelu ja oppimaan oppiminen

Kielitaito ja vuorovaikutustaidot

Opiskelijoiden kielitaito kasvoi. Erilaiset kielenkäyttötavat ja -kontekstit tulivat tutuksi ja kyky ymmärtää puhuttua suomea lisääntyi.

Arjen luonnolliset vuorovaikutustilanteet mahdollistivat sen, että rohkeus puhua suomea, mielipiteen ilmaisu ja esiintymistaidot kehittyivät.

Laaja-alainen osaaminen: arjen taidot, kulttuurinen osaaminen ja vuorovaikutus, monilukutaito, ajattelu ja oppimaan oppiminen, osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä tulevaisuuden rakentaminen

MITEN TOIMINTA MUUTTUU PERUSOPETUKSEKSI?

TIINA VALKENDORFF & PÄIVI RUUTIAINEN

Porukalla pääosaan -hankkeen tarkoituksena oli kehittää aikuisten maaahanmuuttajien perusopetusta ja luoda uudenlaista mallia aikuisten perusopetukseen. Suunnitelman mukaan opiskelun tukena hankkeessa tuli hyödyntää taidetta, kulttuuria ja nuorisotyötä. Hankkeen toteutuksen myötä näitä osa-alueita ei kuitenkaan ainoastaan hyödynnetty opiskelun tukena, vaan niihin liittyvää toimintaa myös tunnistettiin osaksi peruskoulun oppiaineita. Hankkeen toiminta osallistui näin osaamisen tunnistamista koskevaan keskusteluun ja kehittämiseen.

EU:n neuvosto on antanut suosituksen, että kaikissa jäsenmaissa olisi vuoteen 2018 mennessä mahdollisuus validoida epävirallisen ja arkioppimisen yhteydessä saatu tieto, taito ja osaaminen. (Luomala 2018.) Eurooppalaisessa nuorisopolitiikassa on viimeisen parin vuosikymmenen aikana ollut keskustelua koulutusjärjestelmän ulkopuolella tapahtuvasta oppimisesta. Osaamisen tunnistamisessa yksilön osaaminen tehdään näkyväksi, se tunnustetaan ja arvostetaan sekä sen myötä tunnustetaan osaksi formaalia koulutusta.

Osaamisen tunnistamisen merkitystä voidaan perustella eri näkökulmista. Yhteiskunnan näkökulmasta tärkeää on se, että resurssija ei hukata ja opeteta ihmisille jotain mitä he jo tietävät. Koulutusjärjestelmän ulkopuolella oppimista voi syntyä esimerkiksi nuorisotyössä, harrastuksissa tai työelämässä. (Kiilakoski 2015.) Näitä oppimisen areenoja myös Porukalla pääosaan -hankkeessa hyödynnettiin.

Vaikka koulujärjestelmässä osaamisen tunnistamista jo tapahtuukin, niin vuoden 2019 lopulla osaamisen tunnistaminen voisi Suomessa olla pidemmälläkin. Erityisesti aikuisten perusopetuksessa osaamisen tunnistamista tulisi edelleen kehittää.

Lähtökohtana opetussuunnitelma

Kun toiminnallisia elementtejä tai jonkin pidempikestoisen projektin integroi formaaliin opetukseen, lähtökohtana on opetussuunnitelma. Näin ollen kaikki toiminta ei muutu osaksi formaalia opetusta.

Porukalla pääosaan -hankkeessa toiminnan integroimisesta opetukseen saatiin hyviä kokemuksia useiden oppiaineiden kohdalla. Toisaalta hankkeessa kävi myös ilmi, että kaikkea toimintaa ei voitu täysimääräisesti tunnistaa osaksi formaalia koulutusta. Vaikka jokainen toiminta ja hankkeen projekteissa vietetty tunti kartuttikin laaja-alaista osaamista, oppiaineiksi kaikki toiminta ei muuttunut.

Luettelo oppiaineista, jotka opiskelijat suorittivat Porukalla pääosaan -hankkeen toiminnallisissa toteutuksissa joko kokonaan tai osittain:

- vapaavalintaiset aineet: musiikki, liikunta, kuvaamataito
- suomen kieli
- yhteiskuntaoppi
- terveystieto
- biologia

Toiminnallisten projektien oppinnollistamisen ja osaamisen tunnistamisen lähtökohtia ja toimintamalleja

Opetusta integroitaessa toiminnallisiin projekteihin tunnistamisen apuna voidaan käyttää seuraavaa laskentakaavaa:

- 1 kurssi on 28 opetustuntia aikuisten perusopetuksessa. Yksi opetustunti on 40 minuuttia. 40 minuuttia x 28 tuntia on yhteensä 1220 minuuttia eli 18,5 tuntia.

Laskentamalli on kuitenkin viitteellinen, sillä peruskoulun oppimäärän suorittamisessa olennaista on opiskelijan osaaminen ja mahdollisuus näyttää se. Tällöin opiskelija voi suorittaa esimerkiksi matematiikan tai suomen kurssin loppukokeen tai näytön avulla osallistumatta ollenkaan opetukseen.

Kolme erilaista toimintamallia

1. Opiskelijalle henkilökohtaisesti tärkeän oppilaitoksen ulkopuolella tapahtuvan toiminnan opinnollistaminen

Opinnollistamisen kohteena on asia, joka on opiskelijalle henkilökohtaisesti tärkeä, johon hän on sitoutunut ja motivoitunut ilman sidosta opiskeluun. Esimerkkejä tästä ovat työsäkäynti ja harrastus. Nämä voisivat tulla osittain opinnollistetuksi. Tällöin ei olisi tarvetta siihen, että kaikki toiminta tulisi kokonaisuudessaan osaksi peruskoulun oppimäärää. Näin ollen esimerkiksi pitkäkestoisesta toiminnallisesta projektista opiskelija voisi saada vain osan integroitua osaksi peruskoulun oppimäärää.

Esimerkki: opiskelija tekee vapaaehtoistyötä järjestössä. Hän työskentelee siellä yhden lukuvuoden aikana yli 100 tuntia. Hänen osaamisensa tunnustetaan kahden peruskoulun kurssin osalta, eli yhteensä 37 tunnin ajalta (yksi kurssi 18,5 tuntia).

2. Toiminnan täysimääräinen integrointi

Opiskelija osallistuu toiminnalliseen projektiin, jonka sisällöt, laajuus ja kesto on tarkasti määritelty jonkin tai joidenkin oppiaineiden osaksi. Tällöin toiminta projektissa tulee täysimääräisesti opinnollistettua.

- Esimerkki 1:
Opiskelija osallistuu taideprojektiin, jonka kesto on 18,5 tuntia. Opiskelija saa tästä yhden kurssisuorituksen, koska yhden kurssin ajalliseksi kestoksi on määritelty 18,5 tuntia.
- Esimerkki 2:
Opiskelija osallistuu taideprojektiin, jonka kesto on 15 tuntia. Projektin jälkeen opiskelija tekee siihen liittyvän itsenäisen tehtävän (3,5 tuntia). Opiskelija saa tästä yhden kurssisuorituksen, koska yhden kurssin ajalliseksi kestoksi on määritelty 18,5 tuntia.

3. Osaamisen näyttäminen

Opiskelija osoittaa osaamisensa näyttöjen, loppukokeen tai muun osaamisen osoittavan tavan avulla. Opiskelijan ei tarvitse suorittaa kaikkia peruskoulun oppimäärään kuuluvia kursseja, mikäli hänellä on jo valmiiksi riittävä osaaminen, joka tunnustetaan oppilaitoksessa.

- Esimerkki:
Opiskelija on työskennellyt monia vuosia Suomessa ennen peruskoulun aloittamista ja oppinut hyvin suomen kieltä. Hän aloittaa peruskoulun päättövaiheen opinnot ja suorittaa kolme suomen kielen kurssia tekemällä opettajan antamat arvioitavat tehtävät.

Lisälukemisto – muut hankkeessa tuotetut julkaisut

- Tiina Valkendorff & Päivi Ruutiainen 2019. Porukalla pääosaan. Et tiedä rajojasi jollet ylitä niitä. Humanistisen ammattikorkeakoulun julkaisu.
- Tiina Valkendorff, Päivi Ruutiainen & Anna Louhensalo (toim./eds.) 2019. Odotan aurinkoa. Tarinoita Suomeen tutustumisesta. /Waiting for the sun. Stories about Getting to know. Finland. Humanistisen ammattikorkeakoulun julkaisu, 85.
- Tiina Valkendorff, Päivi Ruutiainen & Anna Louhensalo (toim.) 2019. Odotan aurinkoa. Selkokieliä tarinoita Suomeen tutustumisesta. Humanistisen ammattikorkeakoulun julkaisu, 89.
- Valkendorff, Tiina (2019). Nuorisotyö kotoutumista edistämässä. Nuorisotyö kotoutumista edistämässä. 10.10.2019. Nuorisotyöviikon blogisarja – miksi nuorisotyötä tehdään? % <https://www.humak.fi/blogit/nuorisotyö-kotoutumista-edistamassa/>
- Valkendorff, Tiina (2019) Porukalla pääosaan -hanke oppimisympäristönä. Teoksessa Marjo Kolehmainen & Arto Lindholm (toim.) TKI-perustainen oppiminen Humakissa. Kartoittava tutkimus ulkoisen rahoituksen hankkeista oppimisympäristönä. <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2019/10/TKI-perustainen-oppiminen-Humakissa-Kolehmainen.M-Lindholm.A.pdf>
- Valkendorff, Tiina (2017) Porukalla pääosaan -hanke: perusopetuksen koettelemista ja kotoutumista. Teoksessa Tuula Johansson & Mikko Äärynen (toim.) Väläyksiä Humakista. Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisu, 47.

Lähteet

Helsingin aikuislukio 2018. AIKUISTEN PERUSOPETUKSEN OPETUSSUUNNITELMA 1.1.2018. Viitattu 9.10.2019 <https://www.hel.fi/static/liitteet/opev/helsinginaikuislukio/opsit/Helsingin%20aikuislukio%20aikuisisten%20perusopetusopetussuunnitelma.pdf>

Kiilakoski, Tomi (2015) Youth work and non-formal learning in Europe's educational landscape, and the call for a shift in education. Teoksessa European Commission (2015) Youth work and non-formal learning in Europe's education landscape. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 26–39.

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

ISBN 978-952-456-354-3 (painettu)
ISSN 2343-0664 (painettu)

ISSN 2343-0672 (verkkajulkaisu)